109

החיים כנ"ל נקרא מקצץ בנטיעות ונחשב עליו כאלו הפריד ענף
מן האילן הכלל העולה כיון שחטא אדם הראשון היה
שנקנה מעץ הדעת לבדו ונקנסה עליו מיתה מדה כנגד מדה
וסוד המיתה היא שגופו של אדם קודם שחטא לא היה
רוחני ממש ולא גשמי ממש אלא ממוצע בין מין המלאכים
ובין מין האנושי באופן שלא היה מונע לשלוט עליו שום
מקרה ופגע ולאחר שחטא נתגשם לגמרי כמין האנושי
והיה מוכן לכל מקרה ופגע ואחר שעבר אדם על צווי
ית' גרש מגן עדן כדי שלא יקח גם מעץ החיים כדכתיב
ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם
כאן חסר איך הראשים הד' מדרגות לצאת מאת עיין בספר הזהר
פ' נח סוף דף ורש דף ס"א ובעבור שמשיח בן דוד הוא אדם
הראשון בעצמו כנ"ל לכן לעתיד לבוא לא ימשול לא על
גו שנתעסקו בגופי תורה לבדך שהיא עץ הדעת הנקרא'
חמורים כנ"ל וזהו פי' עני ורוכב על חמור ר"ל שמשל על
כל מי שהוא חמור שאינו יודע סתרי תורה ואפי' והיה
אדם גדול בחכמת גופי תורה שבקי בכל קלים וחמורים
שבתלמוד וקורין אותו חכם מופלא ורב רבנן הוא ולא
אכל גם מעץ החיים שהם סתרי תורה חמור יקרא ואפי'
שהוא בקי ומבין בשלשה מסכתות החמורות שהן ערובין
נדה ויבמות עכ"ז וחמור יקרא וזהו פי' עני ורוכב על
חמור על דרך הסוד כדאיתא ברע"מ מהקנה בפיקודא
חוזא שם נ"ע מקנה כל מי שזכה לאכול גם מעץ
החיים והגיע למדרגת סוס כנזכר לעתיד לבא יתהפך
חומר גופו מגין רוחני וחציו גשמי שידמה במעלה
דברים ממין המלאכים וחמשה ממין האנושי והקב"ה
יעשה להם כנפים וילכו בגן עדן התחתון ושם
תהא דירתם ועז התפלל דוד מי יתן לי אבר כיונה
אעופה ואשכנה ועליהם אמר הנביא ישעיה וקווי
ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים ירוצו ולא יגעו ילכו
ולא יעפו ויזכו כלם בגן עדן התחתון לחקור תורה
מפי הית' ואלו שזוכים למדרגה זו נקראים בנים למקום
ועליהם נאמר וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך וזהו
מזיו השכינה ויזכו להסתכל פני השכינה ועליהם
נאמר יהיו עיניך רואות את מוריך ולא ישלוט עליהם
ולת הות כדכתיב כי ירכב על סוסיך מרכבותיך:

ישועה

ישועה וזה הפסוק נאמר על הו"ת ר"ל שהוא לבדו ירכב. על
סוסין ר"ל שהיא לבדו ישלוט עליו שנתעסקו בחכמת הקבל'
הנקראת עץ החיים ששמתם מלינה אשם הגאולה והישועה
והרוכב מרמז' וקראתם דרור בארץ לכל יושביה וכל היא הה"ד
מרכבותיך ישועה רוצה לומר שאר בכה הזאת היא מורכבת
ישועה ואלו הנקראים בית ישראל ועליהם נאמר ישמח ה'
במעשיו ואז"ל שמח אין כתיב כאן אלא ישמח לעתידו
שלא נברא גן עדן התחתון אף ועשה שנים קודם שנברא
העולם לא שידורו בו הזוכים למדרגה זאת ועל כל פנים
כוונתו ותקיים ואז ישמח ה' במעשיו וישמח ישראל בעושיו
ואותם שלא זכו להתעסק אלא בעץ הדעת שהם גופי תורה
לבדו דורו בארץ ישראל ויהיו תחת ממשלת המשיח ר"ל
במלך המשיח והם נקראים בית יעקב ועליהם אמר
קרא יגל יעקב ועל אותם שנתעסקו בחכמת הקבלה
שהיא עץ החיים אמר ישמח ישראל והיודע ההפרש שיש
מדרגות יעקב למדרגת ישראל ידע ויבין ההפרש שיש
בין גילה לשמחה ודע שכל הטובות שנתנבאו הנביאים
וכל מה שקבלו רבותינו ז"ל העתידות לבוא על ישראל
כענין שאמרו ז"ל עתיד כל א' מישראל שיהיו לו שש מאות
אלף כיוצאי מצרים ותלד האשה בן כתרנגולת ולא
יטעמו עוד מיתה בעולם כדכתיב בלע המות לנצח ועל
כל זה יזכו לטוב הגנוז והצפון לצדיקים כדכתיב מה
רב טובך אשר צפנת ליראיך וכתיב עין לא ראתה
אלקים זולתיך כל זה מזומן למתעסקים בחכמת הקבלה
שהיא עץ החיים כנ"ל לעתיד לבא כשיזכו לדורם בגן
עדן התחתון אמנם המתעסקים בעץ הדעת לבדה
יהיו תחת ממשלת מלך המשיח לא שעבוד מלכיות
בלבד כדאיתא בספר הזוהר: ודע שלא כל המתעסק
בחכמת עץ החיים יזכה למדרגה גדולה כזאת אם
המתעסק בעץ החיים כנ"ל הנקראת ארצות החיים
כדכתיב אתהלך לפני ה' בארצות החיים אז הם
שיזכו לגן עדן התחתון הנקראת בארץ החיים אמנם
המתעסק בעץ החיים בכל שהוא מקום טמא ואינה
ארץ חיים לא יזכה לדור בגן עדן התחתון אם בארץ
ישראל ועכ"ז לא הפסיד שעתיד כל א' להיות שר
ונגיד כנ"ל וכל שנתעסק בעץ הדעת לבדו בין כנ"ל
בין

בין בחוצה לארץ ירדן כמו כתב וממשלת המשיח ויזכו מהגילה
ולא מהשמחה ודע כי אותם שש מאות אלף שנולדו ביום
שנולד משה והושלכו כלם ליאור וניצולו כלם עם משה
בזכות משה כדאיתא בזהר פרשת ויחי על פסוק וידגו לרוב
ועליהם אמר משה שש מאות אלף רגלי ר"ל שניצולו בשבילו
כדכתיב ויברך ה' אותך לרגלי משום אחר מהם לא נכנסו
במדבר כי לא נכנסו לא מבן כ' ועד בן ס' ואלו השש מאות
אלף כלם היו מבן פ' שנה ומעלה כדכתיב ומשה בן פ'
שנה ואהרן בן ג' ושמונים שנה בדברם אל פרעה ואלו
הם הנקראים בתלמוד דור דעה וכלם מתו במדבר
ולא נכנס שום א' מהם לארץ ומה עליותם בעבור
שנשמתם מזה מדרגת הבינה הנקראת משה ויכולא
אמנם בניהם שנשמתם מזה מדרגת מלכות הנקראת
יהושע וסיהרא כדאיתא בספר הזוהר פרשת בראשית
דף כ"א ודע שמדבר ריקן לבינה על שם שמדת הבינה
אין בה קטנה כמדבר שאין בו ישוב ומ"ש ריקן למלכו'
שיש בה ישוב וכפי המקום שגופו של אדם נקבר
למטה כנגדו עולה נשמתו למעלה ומי שנקבר גופו
במדבר מיוחד הרומז לבינה כמו שנזכרו בו השש מאות
אלף רגלי הנז' וכן נשמתם לשוב אל מקומם שהיא מדרגת
הבינה אבל בניהם שנקברו בארץ התחתונה זכו נשמתם
לשוב אל מקומם ומקומם אל מ"ש העליונה שהיא מדת מלכו'
ולעתיד לבא בימי המשיח יהיו דור דעה בתחיית המתים עם קרעה
ילכו עמו לגן עדן התחתון ושם ילמדו מפיו סודות התורה
והוא יהיה ראש ומלכם והוא המשיח שלהם נמצא שאלו השש
מאות אלף זקנים הסנהדרין של משה ובית ישראל הנבחרי'
שנתעסקו עמו בעץ החיים כנז' זכו לדור בגן עדן
התחתון וללמוד תורה מפי ה' הנז' ויהיו נערכים וממשלי'
לתינוקות של בית רבן בפני הזקנים ועליהם אמר
קרא את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה
גמולי מחלב עתיקי משדים ובכל יום מיוחד יאמר
הקב"ה למשה יבואו תלמידיך הזקנים ויתוכחו עם תלמידי
התינוקות וכשיתוכחו ינצחו ויתגברו התינוקות על
זקנים נמצאו ישראל נחלקים לד' כתות בגן עדן ב' כת
התחתון ושתי כתות כמ"ש השתי כתות שבגן עדן
התחתון כל א' ישלה המעלה על חברתה וב' באחת

טובים

טובים הכת הא׳ שתלמידין שלמשה יש להם מעלה על
הכת הב׳ שהכת הא׳ הם זקנים וחכמים גדולים והכת
הב׳ הם תינוקות כאחרים ועוד מעלה מעלה יש לה לכת
הב׳ על כת הג׳ שכת הב׳ הם תלמידי הית וכת הג׳
הם תלמידי קרעה והקטן שבזה הכת הב׳ יהיה כדוד
כיצד דוד יהיה לו מעלה על כת התינוקות על שהוא
מלך בא״י מה שאין כן בתנוקות שאינם מלכים
לא תלמידים וכת התינוקות יש להם מעלה על דוד
על שדירתם בגן עדן התחתון מה שאין כן בדוד
שדירתו בא״י ושניהם כא׳ טובים והיינו דכתיב והיה
הנכשל בהם ביום ההוא כדוד ופסוק זה בזכריה. רין
י״ב וזה לשון הפסוק ביום ההוא יגן ה׳ בעד יושב ירושלים והיה
הנכשל בהם ביום ההוא כדוד ובית דוד כאלקים כמלאך ה׳ לפניה׳
יש לשאול בפסוק א׳ מה ר״ל יגן ה׳ מה מגן הוא זה ומאי זה
דבר יגן עליהם ב׳ מה צורך לומר בעד שהיה לו לומר ליושב
ירושלים ג׳ מה יגנו יושבי ירושלים לבדם ולא כל יושבי א״י
ובל ישראל. ומפו׳ הדרים חוצה לארץ ד׳ שאמר והיה הנכשל
בהם ביום ההוא כדוד ואיך יתכן שכל א׳ מישראל יהיה מעלתו
כדוד שהוא המשיח בעצמו והוא מלכם כדכתיב הנה מלכך יבא
לך ולא עוד אלא שנראה מהפסוק שהיותר חלש מהם מהמעלות
יהיה כדוד כדמשמע מלת הנכשל ה׳ מאי משמעות ובית
דוד כאלקים שאם נאמר שהנכשל בהם ביום ההוא יהיה
במעלת דוד בזמן הזה זה אא״מ שדוד בזמן הזה
סובל יסורין בעונותיהם של ישראל כדכתיב והוא מחלל
מפשענו מדוכה בעונותינו מוסר שלומנו עליו ובחברתו
נרפא לנו ולעתיד לבא שייך לא ייסורין ולא חולאים
כדכתיב בישעיה והיה אור הלבנה כאור החמה ואור
החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים ביום חבוש ה׳ את
שבר עמו ומחץ מכתו ירפא ואם נאמר שמעלת הנכשל
בהם. ביום ההוא יהיה במעלת דוד שיהיה כאלקים באותו זמן
ג״ז א״א להיות עבד כאדונו שהיא הקושיא הרביעית: ו׳
אומרו כמלאך ה׳ לפניהם מאחר שכבר נתעלה במדרגת
אלקים איך חזר ואמר כמלאך אלקים ז׳ אומרו ובית דוד
כאלקים אם הכונה לדוד לבדו יאמר ודוד כאלקים כמלאך
ואם הכונה לבית דוד יאמר כמלאך אלקים. ח׳ כן אומרו
לפניהם מאי לפניהם ומה בא ללמדנו לפניהם ולא לאחריו.

תשובה

תשובה בזה הפסוק רמוז כל מה שאמרנו וזהו פירושו של עתיד
לבא לכל מי שנתעסק בעץ החיים בארצות החיים ״
יהיה כל מי שזוכה לכך זוכה להיות ממוצע בין מין האנושי ובין מין המלאכי׳
כנ׳ באופן שלא ישלוט עליו שום מקרה שבטבע וזהו פי׳ ימן ה׳ שהכוונה
היא כמו שהמגן והצינה מצלת האדם מכל מקרה שבטבע כן מי שנתמכן
חומר בוכו מנסיון לרוחני כנ׳ הוא בטוח מכל מקרה רע שלא
יבא עליו ומה שאמר בעד יושב ירושלים לרבות כל יושבי א״י
ואמר יושב ירושלים בעבור שיש לה יתרון מעלה ביותר על כל
יושבי א״י ומ״ש והיה הנכשל בהם ר״ל אלו שנתעסקו בעץ החיים
בארצות החיים יהיה ביום ההוא ר״ל לעתיד לבא כדוד באותו
זמן וכף כדוד היא כף הדמיון ללמדנו שלא יהיה בדוד ממש
לא שיהיה להם מעלה על דוד ודוד מעלה עליהם באופן שיהיו
נחשבים כשוין כמבואר לעיל וכוונת הנכשל ר״ל שאפי׳ חלש
שבהם יהיה כדוב ומה שכתוב ובית דוד כאלקים ללמדנו שדוד
וכל ביתו יהיו מושלים בארץ כאלקים בגן עדן וכף כאלקים היא
כף הדמיון שאינו כאלקים ח״ו ומ״ש כמלאך ה׳ ר״ל שליחה ובעבור
שכתוב למעלה כאלקים הוצרך לכתוב כמלאך ה׳ לפניהם׃
שלא יעלה על דעתך שבעבור שכתוב הנה מלכך יבא לך לומר
שעתה מלכם וא׳ בגן עדן וא׳ בארץ ח״ו שמשיח אעפ״י שנקר׳
מלך אינו אלא כשליח ה׳ וכדי שלא יעלה על דעתך לומר ״
שהמשיח לפני ה׳ יהיה נחשב כשליח אבל לפני ישרא׳ יהיה
נחשב כמלך כדכתיב הנה מלכך יבא לך לזה אמר לפניהם
לומר שאפי׳ לפניהם יהיה נחשב כאלקים ר״ל כמלך וכשליח
ה׳ מוטל עליהם ולא לפני אותם שנתעסקו בעץ החיים
בחוצה לארץ שאעפ״י שאינם מחותם הזוכים לדוך בגן
עדן התחתון עכ״ז אינם משועבדים תחת ממשלת מלך המשיח
וזה יובן פי׳ ב׳ במלת הנכשל בהם ר״ל שיש שתי הכתות
שזכו להתעסק בעץ החיים אחת בארץ ואחת בחוצה לארץ
הכת שבארץ פשיטא שמעלתם למעלה ממדרגת דור אדרום
בגן עדן התחתון ולומדים תורה מפי ה׳ ומביטים ורואים
פני השכינה כדכתיב ויהיו עיניך רואות את מוריך והכת
הב׳ המתעסקים בעץ החיים בחוצה לארץ נקראים הנכשל
בעבור שאינם זוכים לדור בגן עדן כמו הכת הא׳ לא
יהיו כדוד שכיון שדוד הוא מלך בן חורין כן כל א׳ מהם
הוא שר ונגיד וכן חורין אבל יהיו שרים ולא מלכים ולזה
נכתב כדוד בכף הדמיון ועי׳ כל זו ההקדמות נוכל

לתרץ כל שאלות הפסוק שהתחלנו ומלת גילי הנה"ל שמיזו ולכן
אמר גילי מאד ר"ל שאינה גילה סתם לא גילה יותרת רבה וגדולה
שהיא שמחה מאד כי זו אמר שמחי בת ציון שהם מזומנים לנ"ע התחתון
ואומרו הריעי בת ירושלים הבונה לעתידים לדור בירושלים וכל אין
בכלל ירושלים הוא ובשביל ההפרש שיש בין העתידים לדור לציון
לבין העתידים לדור לירושלים לכן כתב לבת ציון גילי ולבת
ירושלים הריעי וההפרש שיש לבת ציון מבת ירושלים כהפרש
שיש בין זכר לנקבה בין משפיע ומקבל כי ציון רומז לנ"ע וירושלים
לא"י וכבר נודע על דרך הסוד ציון רומז ליסוד וירושלים למלכות
הנקראים זכר ונקבה ודע שאותם שלא זכו להתעסק אפי' בעץ הדעת
מהדרים בארץ יהיו תחת ממשלת משיח בן דוד ואותם שבחוצה לארץ
שלא זכו להתעסק בחוצה לארץ אפי' בעץ הדעת יהיו תחת ממשלת
קשרים שנתעסקו בעץ החיים בחוצה לארץ ובעבור שהעבדים
עיניהם תלויות על אדוניהם למזונותם ולפרנסתם לכן נמשלו
נקבה שמקבלת הרומזת לבת ירושלים ואומרו צדיק ולא חסיד
היא שעבור שחסיד אין מעלה הימנו עוד בטעם שנתהוא'
ודוד מדתו מדת מלכות הנקראת צדק המקבלת שפע ממדת יסוד
הנקרא צדיק לכן דילן שיקרא צדיק בשם המשפיע ועוד טעם
ג' שמדת מלכות הנקראת צדק ממונות על א"י כדכתיב והוא
ישפוט תבל בצדק ועמים במישרים וכתיב צדק ילין בה ומדת מלכות
שהיא ארץ העליונה נקראת צדק וכמו כן א"י התחתונה נקראת
צדק וכמו שמדת יסוד הנקראת יוסף הצדיק מושל על מדת
מלכות הנקראת צדק שהיא א"י העליונה כדכתיב ויוסף הוא
השליט על הארץ כמו כן משיח בן דוד המושל בא"י התחתונה
גם הוא נקרא צדיק ועניין אומרו ונושע ולא אמר ומושיע על שם
שהוא בעצמו נושע מהייסורין שסבל והב' הוא המושיע עני
ורוכב על חמור כבר נתבאר למעלה ואומרו על עיר הבונה
היא על הענין הנז' למעלה שהיא זהב שהיא צורת [illegible] יחמור
ואומרו בן אתונות לומר שהוא כלל מכל העשר אתונות ובאין
בא מושל [illegible] ורוכב על כל העשר אתונות שהם העשר
קליפות והסור ולאכין שלח כנגד עשרה חמורים נושאים
מטוב מצרים ועשר אתונות עשרה חמורים רומזים לעשר
קליפות שבימין הטומאה ועשר אתונות לעשר קליפות
שבשמאל הטומאה והכונה היא שמלך המשיח ימשול בכל
הקליפות בין שלצד ימין בין שלצד שמאל ופי' הפסוק
יתבאר במקומו נ"ה: תם ונשלם שבח לאל בורא עולם

הצור

הצור תמים פעלו ותחזור למה שארז"ל שבעבור חטא א"ה נקנסו
עליו מיתות כדאיתא במדרש תילים על פסוק להגיד לומר
א' וז"ל ר' יהושע בן קרחה אומר להגיד כי ישר ה' אמרו לו למשה
מעשה שלא תכנס לארץ אמר להם אני גרמתי לעצמי אמרו לו
ולא הקב"ה עשה לך אמר להם לאו אעפ"י שאתם רואים שהקב"ה מצדיק
את הרשע ומחייב את הצדיק אל אמונה ואין עול אמרו לו
לאדם הא' מי גרם לך מיתה אמר להם אני גרמתי לעצמי אמרו
לו ולא עשה לך הקב"ה דבר אמר להם לאו לא אכל גרמתו לעצמי
משל להדיוט לחולה שהיה מוטל במטה הלך הרופא וראה אותו
התחיל מצוה ואומר לו דבר פלוני לא תאכל אותו שהוא
רע לך ומסוכן למות לימים אכל מה שאמר לו הרופא
שלא לאכול אותו שהוא מסוכן למות אמרו שמא הרופא עשה
לך דבר אמר להם לאו וכן אמר אדם אני הוא שגרמתי
לעצמי שציוה לי כי מעץ הדעת טוב ורע לא תאכל שהוא
רע לך ומסוכן למות ואני הוא שעשיתי כי מדרים דרכו ה' הוי
להגיד כי ישר ה' ואף אני אומר שאדרת ישר' לא יעשו שלא
ע"כ: יש לשאול א' מנא לן לבעל המאמר שפסוק להגיד
כי ישר ה' אמרו במשה ובאדם שאמר אמרו לו למשה אמרו לו
לאדם: ב' למה שינה על הסדר שהיה לו להקדים אדם ל
משה: ג' למה שינה ואמר במשה מי עשה ובאדם מי
גרם: ד' מה שואלין ז"ל קרי בי רב הוא כי כהדיא כתיב
באדם כי ביום אכלך ממנו מות[...] תמות ואין לומר שאדם
הוזהר ומשה לא הוזהר שהרי ארז"ל שעיקר סבת שלא נכנס
משה לארץ הוא חטא שמעו נא המורים וכבר הוזהר עליו
כדרז"ל בפסיקתא ומובא בילקוט פרשת חוקת וז"ל שמעו
נא המורים למה משה היה דומה למלך שמסר בנו לפדגוג
אמר ליה לא תהי קורא לבני מורה מהודין לישנא מורה א"ר
ראובן בהדין לישנא פיוני עוחין לשטיא מורה פעם א'
הקניטו וקרא אותו מורה א"ל המלך כל עצמי הייתי מצוה
אותך ואומר לך לא תהי קורא לבני מורה ואתה קורא לבני
מורה לית עסקא דידי נהליך עם שטיא דכתיב וידבר ה'
אל משה ואל אהרון ויצום אל בני ישראל מה ציום אמר להם לא תהיו
קורין לבני מורים וכיון שהקניטו עליו מריבה א"ל שמעו
נא המורים אמר להם הקב"ה לכן לא תביאו ע"כ ה' מאחר ששניהם
הוזהרו ואמרו בפיהם שהם גרמו לעצמם למה מזרן לשאול ולא
הקב"ה עשה לך ו' למה במשה אמר ולא הקב"ה עשה לך ובאדם
כתיב.

כתיב ולא עשה לך הכ״ה: ז׳ כמשה לא אמר דבר צון שאמר כאדם ולא עשה לך הכ״ה דבר: ח׳ אומרו אפי׳ שאתם רואים שהקב״ה מצדיק את הרשע ומחייב את הצדיק להיכן ראו: ט׳ למה לאדם הביא משל ולמשה לא: י׳ מה צורך למשל שהדבר ברור הוא: י״א שאין המשל דומה לנמשל שאמר משל לחולה שאדם לא היה חולה: י״ב אומרו לימים אבל ואין דומה לנמשל שהרי אדם בו ביום עבר על צווי ית׳: י״ג אומרו שארית ישראל לא יעשו עולה מה ענין פסוק זה לכאן: י״ד אומרו אף אני אומר מיהוא האומרו: ט״ו למה ל׳ אמר ואף אני אומר שהרי שאמר ואני אומר: י״ו למה אמר בלשון אף אם הכוונה לרבות אמר בלשון וגם: י״ז למה התחיל בפסוק להגיד כי ישר וסיים בפסוק כי ישרים היה לו לקיים כמה שהתחיל:

תשובה קיימא לן ~~אמרו~~ אין מדרש בלא חידוש שכל מקרא שאינו מתיישב על פשוטו אומרים עליו אין המקרא הזה לא דורשינו ולכן צריך לדקדק מה חידוש נמצא בפסוק זה שהוצרך בעל המאמר לדורשו רע שב׳ מדרשים ראה בעל המאמר בפסוק זה: א׳ שתחלת פסוק להגיד כי ישר ה׳ מיותר הוא שמה בא ללמדנו פשיטא ועוד מי שהשינו שיוכל להגיד בו: ב׳ מאחר שאמר להגיד כי ישר ה׳ מה צורך לכפול ולומר ולא עולתה בו שמי שהוא ישר אין בו עולה: ג׳ למה לישר אמר ה׳ ולענין לא עולתה אמר צורי ידוע הוא שאחז״ל שמתחלת מזמור תפלה למשה עד סוף שמונה מזמורים שמשה אמרן ופסוק להגיד הוא במזמור שלישי הרי ראיה שפסוק זה משה אמרו שוד אחז״ל במדרש שוחר טוב אדם נברא ביום ששי בשעה עשירית נצטוה עליו עץ הדעת בט׳ עבר על צווין בי״ב נתגרש מג״ע כשבא לידון נכנס שבת ונעשה לו סניגור אמר לפני הקב״ה זו היא קדושתי זו היא מנוחתי במיתתו ויתחיל להעניש אדם וכשראה אדם מעלת השב׳ שבשבילו ניצול אמר כראוי לומר לפני הקנון פתח ואמר מזמור שיר ליום השבת אמר שבת בא אני ואתה ונודה לה׳ הה״ד טוב להודות לה׳ הרי כפי׳ שזה המזמור אדם עוד ראיה שנית שמשה אמר אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא ואחז״ל א׳ אמונה ואין עול מיתת אדם הראשו׳ צדיק וישר הוא על משה שלא נכנס לארץ כיון כן כאן להגיד כי ישר ה׳ על ענין משה שלא נכנס לארץ ולא עולתה בו על מיתת אדם הא׳ ופרוש צורי מלשון ציור נאמר על אדם הא׳ שהוא יציר כפיו ולכן משה לא נאמר צורי כי הוא ילוד אשה ונכתב שם הגדול שהוא מדתו

ועניין זאת ז"ל קרי בי רב הוא התירוץ הוא כפי מה שאחז"ל על פסוק נורא
עלילה על בני אדם בראות במדרש ילמדנו פרשת וישב על עניין מכירת
יוסף על פסוק ויוסף הורד מצרימה

עשרה רבוא אדם אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו נהמה רבה משום
בהמה ע"כ שהרי כהדיא באומות העולם לא מקרו אדם לבד ישראל
אך לבני בהמה וכן נפקא לן ממסכת כריתות פירקא קמא
שלה דף ו' על פסוק על בשר אדם לא יסך דדוקא על בשר
ישראל בגוי לא ק' איקרי אדם ורש"י מתרץ לקושיא זו דר' מאיר
לית ליה הא דדרש ר' שמעון ישראל קרוין אדם ואין אדם
קרויין אדם בסנהדרין דף נ"ט וז"ל אדם ר' מאיר דלית ליה
אתם קרויין אדם ואין אומות העולם קרויין אדם ר' שמעון
היא דדרש לה במסכת שבועות ויבמות ע"כ והתוספות
כתבו בשם רבינו תם דר' מאיר ס"ל הא דר' שמעון לא
דריין בין אדם להאדם דדוקא מלת אדם משמע ישראל
ולא אומות העולם אבל מלת האדם שייך נמי
באומות והביא ראיה מלישנא דתלמודא במסכת יבמות
דהתם מקשה והכתיב ונפש אדם על בנות מדין
דמיירי באומות ומתרצו דאומות העולם לבני בהמה
מקרון אדם והדר הקשה והכתיב ונינוה אשר יש בה
הרבה משתים עשרה רבוא אדם וחזר ותירץ דהתם
נמי לבני בהמה מקרן אדם והדר ~~הקשה~~ ואילולא
היה חילוק בין אדם להאדם היה יכול להקשות
מפסוק כל האדם והבהמה שכתוב בסוף פרשת
וארא דמיירי במצרים ומדלא הקשה מהאי קרא
נראה דיש חילוק בין אדם להאדם ורק לשון התוספו'
בסנהדרין דף נ"ט ורבי' הם מפרש דיש חילוק בין
אדם להאדם תדע דלא מייתי בפר' הבא על יבמתו
קדכתיב במצרים כל האדם והבהמה ע"כ ויש לעורר
מה דרבי' תם לא ס"ל הא דכתב רש"י דלית ליה לר'
מאיר הא דדריש ר' שמעון וכו' ויש לומר שדבר תימא
הוא להאמין דר' מאיר לא ס"ל הא דר' שמעון דה——
מהאי דרשא דרשב"י נפיק הלכתא דאין קברי
גוים מטמאין באהל דגוים נמי אדם מקרן גם מדל——
כתב נראה דודאי לא פלוג ורש"י ק"ט לא נקט קרא

אינן קרוים

ר"ל ויש לומר שמלשון הכריתות נראה שר' מאיר לא דריש זה
חילוק בין אדם להאדם דאם איתא הוי ראוי שיאמר הכריתות
אדם לא נאמר אלא האדם ומדלא כתב הכי אלא כהנים לוים וישראלים
לא נאמר אלא האדם נראה דאין חילוק בין אדם להאדם ודו"ק היט'
קושיא זו ונדחק לתרצה ואמר שפי' אדם לא נאמר בן ה' —
אדם לא נאמר דהוה דמיירי בישראל שהם כהנים לוים וישראלים
אלא האדם דמשמע אפי' גוים נמי וז"ל והא דאמר הכא כהנים
לוים וישראלים לא נאמר הכי קאמר לא נאמר אדם דלא משמע
כהנים לוים וישראלים ע"כ עוד כתבו שם בתוספות וז"ל והר"ר
משולם פי' דוקא גבי פורענות קורא אותם אדם דאין ראוי
ראוי לכתוב שם ישראל אבל גבי האדם ומי כהם ה"נ למכתב
כהנים לוים וישראלים ע"כ דמשמע מדבריו דשם אדם //
משמע גריעותא ולא מעליותא ואינו אמת שלפעמים יש
אדם דמיירי במעליותא ויש אדם דמיירי גריעותא וסוד
הענין הוא שנשמתן של ישראל הבאה מסטרא דקדושא משם
בן ד' מלא כמנין אותיות יו"ד ה"א וא"ו ה"א שעולה במנין
מ"ה במנין אדם ומטעם זה נשמתן של ישראל נקראו
אדם דוקא ולא האומות שנשמתן באה מסטרא דשמאלא
באופן שהנשמה נקראת אדם והגוף נקרא מלבושו כמ"ש
אדם כדכתיב עור ובשר תלבישני וכתיב על בשר אדם
לא ייסך ולפעמים שם אדם מיירי בגוף לבדו על שם
שנגזר מאדמה ואז הוא לגריעותא ולא למעליותא
ואז שייך שם בישראל וכ"ש באומות אמנם כשם
אדם מיירי בנשמה ולא בגוף נכתב למעליותא
ולא לגריעותא ואז שייך דוקא בישראל ולא באומות
ולכן בבריאת נשמה של אדם כתי' ויברא אלקים את
האדם בצלמו ובבריאת הגוף כתוב וייצר ה' אלקים את
האדם עפר מן האדמה הרי בבירור שהנשמה נקראת
אדם והגוף נקרא אדם וזה הפרש יש בין זה לזה
לא בבריאות הנשמה נושא אדם נכתב למעליותא
כתיב בצלמו בצלם אלקים שהוא הסוד שם בן ד'
עולה במלואו מ"ה במנין אדם ובבריאת הגוף שגם
אדם נכתב לגריעותא מנגזרת אדמה דכתיב עפר
מן האדמה לא נכתב בצלמו והכי איתא בספר הזוהר
והובא בריקנטי בפ' נח וז"ל כל צור דאתכליל באתפשטו

דא

דא איתקרי אדם כדכתיב אדם אתם אתם אדם ושאר
עמין לאו אינון אדם רוחא דסטר קדישא אקרי אדם
גופא דיליה לבושא דאדם ועל דא עור ובשר תלבישני בשרא
לבושא דאדם איהו ובכל אתר כתי' בשר ואדם אדם לגו
בשרא לבושא דאדם הנה לך בביאור כי שם האדם הנפל
על הצורה לא על החומר ועל כן אין אומות העולם קרוין
אדם כי נשמתם מרוח הטומאה עכ' אתם ישרא' שנשמתם
מרוח קדשו ית' וקמי' פריך נמצא ופרין מתוך לחטו שהרין
כו לאילן הנקרא כל שמשם פורחות הנשמות הנקראים
אדם והם בצלם אלקים ואמרו רז"ל תוכו רצוף אהבה מבנות
ירושלים מפורשות הן נפשות ישרא' ונפשות אומות שאין
נפשות הצדיקים מתערבות בנפשות הרשעים עכ' ומדרש
יוב' כדוגמות דכרא רוח ונפשא דקדשא כן ברא רוח
ונפשא מסטרא דשמאלא עכ' עוד שם מדרש רות זכה
ברא באינש ה' והוא שמא קדישא דיליה יוד נשמתא
לנשמתא ודא נקראת אדם ואתפשטן נהוריה כט נהורין
והוא תלוי מן יוד והוא אור א' מקבלי ברוך ה' נקראת
נשיה ואגדוג עם יוד ואתפשט לכמה נהורין והוא
חד יוד הא כלי פרודא ועל דא ויברא אלקים את
האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אותו ~~האדם~~ זכר ונקבה
ברא אותם ויו נקרא רוח ואתקרי בן יוד הא אתקרי
נפשא ואתקרי בת ועל דא אב ואם בן ובת ודין
גדולה יוד הא ואו הא אתקרי אדם ואתפשט נהוריה
דיליה לחמשא וארבעין נהורין ודא הוא חשבון אדם
מה וחשבון יוד הא ואו הא מה יהוה זכר ונקבה ברא
אותם ויקרא את שמם אדם ובתר כן יצר הגוף ש' וייצר
ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה מה אות בין אדם
לאדם הרי נשמתא נקרא אדם וגופא נקרא אדם זה
בין האי להאי לא באתר דאקרי ויברא אלקים את //
האדם בצלמו הוא נשמתא ובאתר דלא אקרי בצלמו
הוא גוף עכ' ומיהו הרר' משולם בתוספות הות והסכי'
כי פסוק אשר יעשה אותם האדם וחי בהם מיירי
לשבחא ולמעליותא ולא לגריעותא ולפורענותא וקיימא
לן מדברי הרשב"א דכל שם אדם שהוא למעליותא
מיירי בנשמה ולא [illegible]ף ולא שייך באומות דנשמתן מרוח

משם בגחלשעלה
יקראן לא בישראל שנשמתן מתחת קיוצא
חשבון כמילתו זה כשתבין אדם הרי כביחד ראיה חזקה
שהם אדם האמור בפסוק זה קרוי בישראל ולא באומות
עוד ראיה שנית מתלמודא דידן אר"ל מנין שמחללין
את השבת משום פיקוח נפש ש' אשר יעשה אותם האדם
וחי בהם ולא שימות בהם דאמרה תורה חלל עליו שבת
אחת כדי שיחיה וישמור שבתות הרבה הרי בהדיא
דפסוק זה קרוי בישראל ולא באומות דלא שייך בהו
כלל כדאיתא בילקוט אחרי מות רמז תקפ"ה על פסוק
אשר יעשה אותם האדם וחי בהם מסכת יומא פ'
יום הכפורים וז"ל מנין לפקוח נפש שדוחה את השבת
אמר רב יהודה וחי בהם ולא שימות בהם וכו' ע"כ גם
בילקוט משפטים רמז ש"ה וז"ל אמר ר' ישמעאל
בן מנסיא לעשות את השבת לדורותם כם אמרה
תורה חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה
אמר רב יהודה אמר שמואל אי הואי התם הוה אמינא
מלתא דעדיפא מדידהו אשר יעשה אותם האדם וחי
בהם ולא שימות בהם אמר רבא לכולהו אית להו פירכא
בר מדרב יהודה אמר שמואל דלית להו פירכא
ע"כ עוד ראיה אפשר דקרוי בגוי דאדרבה גוי ששבת
חייב מיתה כדאיתא בסנהדרין פ' ד' מיתות שלהי דף
נ"ח וז"ל אמר ר"ל גוי ששבת חייב מיתה ש' ויום
ולילה לא ישבותו ואמר מר אזהרה שלהן זו היא
מיתתן ע"כ עוד ראיה שלישית איך האי קרא דאשר
יעשה אותם האדם לא קרוי אלא בישראל כדאיתא
בילקוט אחרי מות בשם תורת כהנים וז"ל משפטי
או דינין חוקות או מדרשות תשמרו זה משנה ללכת
בהם לא משנה או מעשה תשמרו ללכת בהם לא משנה
עיקר לא מעשה עיקר ושמרתם את חוקתי ואת משפטי
אשר יעשה אותם האדם ליתן שמירה ועשייה
לחוקים וליתן שמירה ועשייה למשפטים וחי בהם
לעולם הבא שאם בעה"ז הרי סופו מת הוא הא מה אני
מקיים וחי בהם לעולם הבא אני ה' אני נאמן לשלם
שכר ע"כ וברייתא זו אתיא לא שמעינן שמשמעות
משפטים הם הדינין ומשמעות חוקים הם המדרשות
ומשמעות

ומשמעות ושמרתם ועשיתם היא המשנה ר"ל שתהיה שונה
ומעיין במדרשות ובהלכות הדינין כדי שתהיה בקיא בהם
ויודע לעשותם כענין שאמר דוד לשלמה ואתה שלמה בני
דע את אלהי אביך ועבדהו כלומר עסוק בתורה ועיין בה
כדי שתדע לעובדו והמשתדל בתורה ובמצות מה שכרו
וחי בהם לעה"ב אפי' מאומות העולם הרי בפירוש שמקרא זולת
מיירי אלא בישראל שהאומות אין להם חלק לעולם הבא ואפי'
הגר תושב דכתיב וכל ערל לא יאכל בו אבל בימי המשיח יש
להם לעולם הבא כדאיתא בילקוט בא פ' פרעה בשם תנא
דבי אליהו ז"ל תנא דבי אליהו פעם אחת הייתי עובר ממקום
למקום ומצאני זקן אחד א"ל ר' יש אומות העולם לימות המשיח
אמרתי לו בני כל גוי וכל ממלכה שענו את ישראל אין לקחין
אותם ראוים בגדולתן של ישראל וחוזרים ושבים לעפרן
ושוב אינן חיים לעולם ש' רשע יראה וכעס וכו' וכל גוי וכל
ממלכה שלא עינו את ישראל ולא לחצו אותם באין והויין
אכרין ולכורמים לישראל לימות המשיח ש' ועמדו זרים
ורעו צאנכם ואתם כהני ה' תקראו ולעבדין יקרא שם א' וגו'
הכשרים שבאומות א"ל ר' מאמר לי הואיל והם באין לימות
המשיח יהיו באין לעולם הבא אמרתי לו וכל ערל לא יאכל
בו והרי דברים ק"ו ומה אם הפסח שהוא דבר קל אמר הכתוב
וכל ערל לא יאכל בו עולם הבא שכולו קדש קדשים על אחת
כמה וכמה עכ"ל ופי' מאמר זה הוא שיש ג' כתות באומות העולם
כת אחת נקראים גוים והם אותם שעינו ולחצו את ישראל
כת שניה נקראים אומים ולאומים ש' למה רגשו גוים ולאומים
יהגו ריק וכתיב הללו את ה' כל גוים ש' שבחוהו כל האומים
והם אותם שלא הטיבו ולא הרעו לישראל כת שלישית נקראים
עמים והם חסידי האומות שהטיבו לישראל בכל כחן והצילו
אותם בכל יכולתם ושלשה כתות לא יקומו לעולם בדין כת
ראשונה יראו בגדולתן של ישראל ויקבלו עונשם ויחזרו //
לעפרן כת שניה יהיו עבדים לישראל כדכתיב ועמדו זרים
ורעים כת שלישית יהיו עבדיו ועליהם נאמר ולעבדיו
יקרא שם אחר בישעיה סה' ותרגם יהונתן בן עוזיאל ולעבדוהי
צדיקיא ויזכו להתענג לימות המשיח עד סוף אלף הששי
אמנם לא אין להם לעה"ב שהוא אלף השביעי דכתיב וכל ערל
לא יאכל בו וכן ראיה מאנטונינוס שהודה ליחוד ולהתגייר
כדי שיזכה בעולם הבא שאמר שיהיה גדול מחסידי אומות
העולם

העולם יעסוק בתורה כל ימיו עכ"ל אם לא היה נימול לא
היה זוכה. והכי איתא בירושלמי במגלה דף ע"ד עמוד א' וז"ל
והביאוהו התוספות בקש ע"ז מ"ק דף י' וז"ל אנטונינוס לר' את
מאכילני מן לויתן לעתיד לבא א"ל אין מן אימר פסחא לית
את מאכילני א"ל מה אעביד לך דהא כתיב וכל ערל לא יאכל
בו כיון דשמע כן אזל וגזר ברתיה הדא אמרה אגייר אנטונינוס
עכ"ל עוד ראיה שני' מהא דאיתא במ"ה הדברים רבה סדר ואתחנן
וז"ל מעשה שהיו רבותינו ברומי ר' אליעזר ור' יהושע ור'
גמליאל ונגזרה סנקליטון של מלך לומר מכאן ועד ל' יום לא
יהיה בכל העולם יהודי והיה סנקליטין של מלך והיה
בא אצל רבן גמליאל וגילה לו את הדבר והיו רבותינו //
מצטערים הרבה אמר להם אותו ירא שמים אל תצטערו
מכאן ועד ל' יום אלוהיהם של יהודים עומד להם בסוף
יום א' גילה לאשתו את הדבר אמרה לו והרי שלמו
כ' וחמשה ימים אמר לה עוד ה' והיתה אשתו צדקת
ממנו אמרה לו הלא אין לך טבעת מוץ אותה ומות
וסנקליטין בטל עליך ל' ימים אחרים וגזרה שגזרת
שמע לה ומץ את טבעתו ומת שמעו רבותינו ועלו אצל
אשתו להקביר פנים אמרו רבותינו חבל לספינה שהלכה
לה ולא נתנה המכס כלומר הצדיק היה לא מל אמרה להם
אשתו יודעת אני מה אומרים חייכם לא עברה הספינה
עד שנתנה המכס שלה מיד נכנסה לתוך הקיטון והוציא'
להם קופסא שהיתה המילה בתוכה ומרטוטין מלאים
דם נתונים עליה וקראו עליו רבותינו המקרא הזה
נדיבי עמים נאספו עם אלקי אברהם כי לאלקים מגיני ארץ
מאד נעלה מהו מגיני ארץ אמר הקב"ה לאברהם ועשיתי
מגן עין מגן ש' אנכי מגן לך לזה אני נעשה מגן //
מיני מגנים הרבה כיצד אמר הקב"ה לאברהם ואעשך
לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך ואתה מל וזה לא
הכנסתי אותו מהו מאד נעלה זה נתעלה יותר
מאברהם עכ"ל ובהבנת פסוק זה רז"ל נדיבי עמים
הנדיב והמשובח מהכת השלשית גם חסידי האומות
שהכיתות לישראל הנקראים עמים ונאספו מלשון ויאמ'
ל' עמין עם אלקי אברהם שבת גירן ונימולו כאברהם
הרי כבירות בראיות חזקות שאין לערל חלק
לעולם הבא ועלה בידינו ג' עדיות וראיות וחזקות

איך

אין הפסוק אשר יעשה אותם האדם וחי בהם. לא יורו
אם כותרא ודורשו רשויות שבני האיסור כבריתא ז' ולא
מייר יוסף יושב שמבואר הדר בחוצה לארץ כדרז"ל על
פסוק אני הנוסף אקים לו ולקחת לו בני יקרא בני במדרש
תהלים מזמור ק"ד וז"ל לקחת לו גוי יקרא בנו אמר איבו
כשם שי' יוסף כן יקרא כשם שהלהבי הזה פושט ידו
ונוטל הזהב מן הבור כך הוציא הקב"ה את ישראל ממצרים
ש' ואתכם לקח ה' ויוציא אתכם מכור הברזל ממצרים
ע"כ הרי כבירור שקראם הכתוב לישראל בני כשהיו
במצרים ולא שנה עבור ולא שנק יחיד דאפי' יחיד
הדר בחו"ל נקרא בנו ולא שנא אשה כדאיתא בכתובות
פרק בתרא דף קי"א וז"ל הר"ה בפרק דמחלה ליה וכיה
בחולאה אתא לקמיה דר' חנינא א"ל מהו למיחת וניבלה
א"ל אחין נשא גויה ולית ברוך שהרגו והוא ירד אחריו
ע"כ הרי כבירור שקראה [illegible] גויה בשביל שהיתה דרה
בחו"ל ואין לתלות עלה דעת לומר שקראוה גויה בעבור
[illegible]
ומתואר ותושב לדור בא"י ונתבאר הדבר על שיודעהם
דתנו רבנן בפרק אחרון דכתובות שלהי דף קי' וז"ל תנו
רבנן לעולם ידור אדם בא"י אפי' בעיר שרובה גוים
ואל ידור בחו"ל ואפי' בעיר שרובה ישראל שכל הדר בא"י
דומה כמי שיש לו אלוה וכל הדר בחו"ל כמי שאין לו אלוה שנ'
לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלקים וכל שאינו
דר בארץ אין לו אלוה אלא לומר לך כל הדר בחו"ל כאלו
עע"ז וכן בדוד הוא אומר כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת
ה' לאמר לך עבוד אלקים אחרים וכי מי אמר לו לדוד לך
עבוד אלקים אחרים אלא לומר לך כל הדר בחו"ל כאלו
עובד ע"ז ע"כ ועוד בהיותו יודע כי הדר בחו"ל נקרא בני
כדאמרי' אתא כל ונתבאר שאין ספק בידו לבוא
לדור בא"י לכן באה כריתת גופניות ולומר הנחיל
ודירתו בחו"ל בעל כרחו ולא ברצונו אפי' שיושב
בדעתו שנקרא בני אם הוא עוסק בתורה ובתורת
אומנותו ונתבאר בעבור שהוא דר בחו"ל
שמשום הוא לפני הקב"ה כאלו היה דר בבית המקדש ולבני
לבנים

לחוד [illegible] ז"ל בדרכו רבותינו ז"ל לעיל על פסוק [illegible] יקרה היא
מפנינים וזו היא כוונת הברייתא וסברת ר"מ דאמר באומרו גוי שעוסק
בתורה הרי הוא ככהן גדול ואין לתמוה דסתמא דתלמודא שאמרו קרבנות
[illegible] דהיינו שזכר נודע של מאיר כדי פלפולו היו רבנן סומכין
חכמים ולא היו חברין יורדים לסוף דעתו כדאיתא: ותירוץ
לשאלתי היכן רמוזה תורה הפסוק אשר יעשה אותם האדם בי
מלת אשר יעשה משמע קיום המצות ולא תלמוד תורה ואע"ג
דתחלת הפסוק הוא ושמרתם את חקותי דמשמעות מלת ושמרתם
הוא תלמוד לעסוק במשנה ומלת בחקותי לעיון המדרשים כדאיתא
בתורת כהנים כמוזכר לעיל ועוד תנא דברייתא אתא לאשמעינן דאף
הגוי ראוי לעסוק בתורה ממלת ושמרתם את חוקותי לא ממלת
אשר יעשה אותם האדם התשובה היא שמלת אשר יעשה אותם קורא
במקרא זו [illegible] שבא לה להשמיענו [illegible] העוסק [illegible] הוא עושה את
ויתכן כדדרשו רז"ל על פסוק אם בחקותי תלכו ואת מצותי
תשמרו ועשיתם אותם [illegible] אם [illegible] בתורה [illegible] כאלו
עשיתם את עצמכם כדאיתא בויקרא רבה [illegible] אם בחקותי וז"ל
א"ר [illegible] אמר להם אם שמרתם את התורה [illegible]
[illegible] עליכם כאלו עשיתם עצמכם. ע"כ ועוד פי' שנית [illegible]
ש[illegible] מעלת העוסק בתורה לשמה: ממלת וחי שהתורה נקראת
חיים דכתיב כי היא חייך ואורך ימיך והתורה נקראת עץ חיים
דכתיב [illegible] את בעליה ודרך לחבריה הקבלה שהיא ספ
[illegible] נקרא עץ חיים ויש להתעורר במקרא זו שלא רישו סיפו ולא
סיפו רישו שתחלת הפסוק מורה ובלשון רבים באומרו ושמרתם
את חקותי ומשפטי מדבר בלשון יחיד באומרו אשר יעשה ועוד שתחלת
הפסוק מורה [illegible] באומרו אשר יעשה אותם האדם וחי בהם [illegible]
יתכן לבאר [illegible] שמקרא זו בא להשמיענו מעלת העוסק בתורה
[illegible] וקיום בה [illegible] שאין בשכר [illegible]
[illegible] יחיד ודור [illegible] שנקרא גוי [illegible] עוסקין [illegible]
[illegible] גויה וכו' [illegible] לעיל [illegible] הרי [illegible] לע"ה וזהו פי'
אותם כל ישראל את חוקי [illegible] שיעסקו בתורה
[illegible] אותם בארץ ועשיתם בארץ ואתם [illegible]
[illegible] אותם הדרים בארץ לפני [illegible] לנוכח
[illegible] שלא כפני [illegible] שלא לנוכח שהוא [illegible]
[illegible] לו שהוא כן ע"ה ש' אשר יעשה אותם האדם וחי
בהם: [illegible] היא [illegible] שמעלת האדם [illegible] הדר בחו"ל
הנקרא גוי [illegible] עוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול ופי' הפסוק כך

הוא

הוא [illegible] קודקוד ואת משפטו ז״ל התיקון כתורה
[illegible] ומכריז מרוצה אשר יעשה אותם [illegible] אחד יחיד והוא
[illegible] ועוסק בתורה [illegible] הוא שאמרו ז״ל שהקשוטה והמיוחד
[illegible] זהו זה כהן גדול [illegible] ביום הכפורים
[illegible] ואין רשות לשום אדם ליכנס אתו אותו
שכתוב [illegible] אדם [illegible]
הדרוש [illegible]
[illegible] על פסוק [illegible]
ונפרשת [illegible] על [illegible]
וכן במדרש [illegible] ולא [illegible] הכל [illegible] שהעבודה [illegible]
[illegible] תפלה [illegible] ובית דינו להתפלל [illegible]
התפלה [illegible] ומתחלת בברוך ומסיימת בהמברך את [illegible]
[illegible] ז״ל בתחלתה אדני שפתי תפתח ופי יגיד
[illegible] כי זה [illegible] תפתח [illegible]
[illegible] לקרות [illegible] בית דוד הנקראת מדת הדין הרפה ועקר
[illegible] יצחק הנקראת מדת הדין הקשה [illegible]
הוא [illegible] לפי שרוצין לקרות הדין ועוד שהשם הגדול [illegible]
אותיות [illegible] חשבונו [illegible] יוד הא וו הא [illegible]
בנקודו עולה [illegible] וכן [illegible] עולה [illegible] יהוה [illegible]
כי [illegible] כשני ההין [illegible]
כשני [illegible] עוד [illegible] כשני יודין ושני
[illegible] ושני ההין [illegible] כשני ההין ושני יודין
[illegible] כל שם מארבע אותיות
[illegible] האותיות [illegible] נקראת ירושלים עיר הקדש
[illegible] וכיון כן בשלשה פסוקים [illegible] ויבוא ויט
[illegible] על אותיות פסוק ראשון [illegible]
[illegible] ופסוק שני שהוא ויבוא [illegible]
[illegible] ופסוק שלישי שהוא ויט [illegible]
[illegible] השלשה פסוקים [illegible]
על זה [illegible] אות ראשונה מפסוק [illegible]
מפסוק [illegible] ועם אות ראשונה מפסוק [illegible]
[illegible] ובעבור שפסוק [illegible]
[illegible] צריך להתחיל [illegible]
[illegible] לקרות רחמים [illegible] דרך [illegible] מהפסוק
[illegible] כל שם מארבע אותיות
על [illegible] מפסוק [illegible] על [illegible] וכן כלם

[illegible]

[illegible]

ול וכנגד שמות

נ"ד שמות מרובעים ~~[illegible]~~ הם כמנין נרתן לאות נ"ד שמות
מרובעים של הויה הנז' לעיל נ"ד שמות של הויה רומזים לתפארת
ישרא' ונ"ד שמות היוצאים מויסע ויבא ויט זהם הנרמזין רומזים
למלכות בית דוד וזה סוד אותיות דן שמתחלף שם אדני ולשון דין
מלשון דין כענין וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי ובעבור שלא
תהיה מדת הדין קשה מדת הכתר השפיעה לה אות אל"ף משם אהיה
והיא בראש שם ה' וכן מדת ת"ת השפיעה אות יו"ד משם הויה
והיא אות אחרונה משם ה' וכבר נודע כי שם ה' רומז למלכות
והוא בית השער לכל תפלות נקראת זאת ועליה נאמר בזאת
יבא אהרון אל הקדש כי אין ראויה התפלה ליכנס לפני הי"ת בלעדיה
ועוד נקראת נער ועליה נאמר כי איך אעלה אל אבי והנער איננו
אתי ר"ל שאין לעלות התפלה אל הי"ת בלעדיה ולכן תקנו רז"ל
להתחיל במקרא זה שהוא ה' שפתי תפתח בכל התפלות ועוד כי
שם ה' הרומז למלכות נקראת כנסת ישראל ונקראת אם ישרא'
ועליה אמר קרא כבד את אביך ואת אמך ואמרו רז"ל אביך זה
הקב"ה שהוא שם בן ד' הרומז לת"ת ואמך זו כנסת ישרא' ר"ל שם
ה' הרומז למלכות ובעבור כי שם ה' היא אם ישרא' לכן צריך
להתחיל בזה השם לכוין בלבו שהוא דומה לבן ~~לפני~~ המתחטא
לפני אמו ומפייס ברכהו כמגן א' אברהם שהיא מדת החסד
כדי שיכוין בלבו שהבקשה שהוא שואל אינה אלא מתנת חנם
על צד החסד והרחמים ועוד יש ברכה ראשונה נ"ומב ~~[illegible]~~
תיבות לרמוז לשם של מ"ב וכבר נודע ששם של מ"ב רומז
לפחד יצחק כדי שתהיה תפלתו כלולה ומקובלת מימין //
ומשמאל כדכתיב שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני ודעת
כעין המ"ב תיבות. יש שתי תיבות חשובות כתיבה אחת בעבור
שסופיהן שם א' והם אל עליון וידוע היא כי שם אל שהם רומז
למדת החסד אומם שם אל עליון רומז לכתר נמצא שמ"ב תיבות
שיש בברכה זו ראשונה עולים כחשבון מ"א ואותיות מ"א
באותיות אם לרמוז למלכות שהיא אם ישרא' שהיא הכלה
הכלולה מכ"ל ר"ל כלולה מחסד הרמוז בברכת מגן אברהם
שהוא ימינו של הבורא וכלולה מפחד יצחק שרומז במ"ב תיבות.
שהוא שמאלו של הבורא ועשרת ימות שובה תקנו להוסיף //
בברכה זאת י"א תיבות והם או זכרנו לחיים מלך חפץ
בחיים כתבנו בספר חיים

למענך

חיים למענך אלקים חיים אל חי ויש בנוסח זה נ"ד אותיות כנגד
אותיות ד"ן שבשם אדנ"י וי"א תיבות כנגד אל"ף יו"ד שבשם
אדנ"י לרמוז שצריך לכוין שאנו שואלים חיים משם אדני שהיא
מדת מלכות אם ישר"ל וכשנחבר לו י"א תיבות שבנוסח
זה שאנו מוסיפין בעשרת ימי תשובה עם מ"א תיבות שבברכת
מגן יעל"ו לחשבון כ"ב שהם אותיות כן לומר שצריך לכוין שאנו
שואלים חיים כבן שבוכה ומתחנן לינק שדי אמו ואע"פ שתראה
בנוסח זה י"ד תיבות הצרכו להיות כן כדי לחבר חשבון הי"ד
תיבות עם נ"ד אותיותיו שעולים כלם התיבות עם האותיות ק"ח
בחשבון חיים לומר שצריך לכוין שאנו שואלים חיים והטעם
שאמרנו שאלו הי"ד תיבות נמצין בחשבון י"א תיבות בשביל שיש
בנוסח זה שלשה שמות כל שם ושם משתי תיבות השם הראשון
אל מלך הרומז לבינה והשני אלקים חיים הרומז גם הוא לבינה
והשלישי אל חי הרומז ליסוד והואיל וכל שתי תיבות אינם
א"א שם אחד כמו כן עולים לחשבון תיבה אחת וכשתחבר
חשבון התיבות שהם י"א עם חשבון האותיות שהם נ"ד ישעלו
ס"ה בחשבון אדנ"י ודע כי ארבעה זמנים נתנו לאדם הזמן הראשון
מיום הלידה עד יום הפטירה ואז הנפש מלובשת בגוף גשמי
וחומרי הזמן השני מיום הפטירה עד יום התחיה ואז הנפש ערומה
ומשוללת מהגוף הגשמי הזמן השלישי הוא מיום התחיה עד סוף
האלף השביעי ואז הנפש היא יותר זכה וברה ממה שהיתה
מיום הלידה עד יום התחיה וגם הגוף אינו גשמי וחומרי כזמן
הראשון אלא זך ונקי: הזמן הרביעי מהתחלת האלף השביעי ואילך
ואז הנפש משוללת מהגוף ולכן תקנו בנוסח זה ארבעה פעמים
חיים וצריך לכוין באומרו זכרנו ששואל חיים בכל הארבעה זמנים
הנז' בחיים הראשון שהוא זכרנו לחיים צריך לכוין ששואל חיי
העולם הזה שהשם ית' יאריך לו ימים הרבה כדי שיספיק לו
הזמן להכין צידה לדרכו ולהשתדל בתורה כדי להשלים
נפשו ומלת זכרנו מענין השפעה כזכר המשפיע לנקבה מלשון
ה' זכרנו יברך שפירושו על דרך האמת שהשם ית' ישפיע מהשפעתו
לכל ישרא' לזכרים ולנקבות ומלת יברך ר"ל ישפיע ומלת זכרנו
ר"ל לזכרים שלנו ובאומרו אל מלך חפץ בחיים צריך לכוין שהשם
ית' יתן עונג ותפנוקין לנפשו בעולם הנשמות לגלות לו סתרי
תורה ובאומרו כתבנו בספר חיים צריך לכוין ששואל מאתו ית'
שיזכהו להחיותו בתחיית המתים לגלות לו תעלומות חכמה
ובאומרו למענך אלקים חיים צריך לכוין שיזכה לחיי העולם

הבא שהוא האלף השביעי עולם שכלו שבת מנוחה לחיי העולמים
ודע כי תקנו להוסיף נוסח זה בברכת מגן אחר ל"ב תיבות
להודיענו שצריך כונת הלב לכל לו הסודות שאמרנו עוד טעם
שנית להודיענו שצריך לכוין בתפלותינו בעשרת ימי תשובה
שאנו שואלין חיים בזכות התורה שנקראת ב"ל כדכתיב
ומשפטים בל ידעום. עוד טעם שלישי שאנו שואלים החיים כדי
להשתדל בתורה להשלים נפשותינו שהתורה מתחלת בבי"ת
ומשלמת בלמ"ד וזה סוד משפטים ב"ל ידעום שאותיות ב"ל באותיות
ל"ב ולכן תקנו נוסח זה אח' ל"ב תיבות. עוד טעם רביעי שתקנו
ולהוסיף נוסח זה אחר ל"ב תיבות מאחד וארבעי' תיבות
שבברכת מגן כדי שישארו ט' תיבות אחר הנוסח שהוא
זכרנו כנ"ל שאות ט' רומזת טובה כ"ל שצריך לכוין בתפלותינו
כשאנו שואלים החיים שיהיו חיים טובים ועוד טעם אחרים לסוד
ט' תיבות הנשארות לרמוז לספירה תשיעית שהיא יסוד
הנקראת אל חי הרומז ליוסף הצדיק יסוד עולם שצריך
לכוין שיזכנו ה' ית' להיות נכתבים ונחתמים לאלתר
בספרי הצדיקים גמורים; תם

דרש בפרשת תולדות יצחק על פסוק ועשה לי מטעמים
ובפרשת משפטים על פסוק ועבדתם את ה' אלקיכם
בבא קמא פרק החובל אמ' ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא
מלתא דאמור רבנן השכם ואכול בקיץ מפני החמה ובחורף
מפני הצינה ואמרי אנשי שיתין רהוטי רהוט ולא מטו לגברא
דמצפרא כריך דכתיב לא ירעבו ולא יצמאו ולא יכם שרב
ושמש אמר ליה את אמרת מהתם ואנא אמינא מהכא
ועבדתם את ה' אלקיכם זו ק"ש ותפילה וברך את לחמך
ואת מימיך זו פת במלח וקיתון של מים מכאן ואילך
והסרותי מחלה מקרבך ותניא מחלה זו מרה ולמה שמה
מחלה שפ"ג חולאים יש בה מחלה בגימטריא הכי הוו
וכולן פת במלח שחרית וקיתון של מים ומבטלן ע"כ:
אחז"ל כתיב ולעבדו בכל לבבכם אי זו היא עבודה שבלב
הוי אומר זו תפילה ומעתה הייתי אומר שהתפילה לא
היה צריך לאומרה בחתוך שפתים רק במחשבת הלב
כדכתיב והגיון לבי לפניך ולכן הזהירונו רז"ל שצריך
לחתוך האותיות בשפתים והביאו ראיה מחנה דכתיב רק
שפתיה נעות אמנם התפלה צריך לאומרה בלחש והביאו
ראיה מחנה דכתיב וקולה לא ישמע ובספר הזוהר הביאו

ראיה מפסוק בעמדם תרפינה כנפיהם ביחזקאל דכתיב
יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי
דמשמע מהאי קרא דהם תרי מילי אהדדי דמלשון אמרי
פי משמע שצריך לאומרה בחתוך שפתים כדאמרי' ומלשון
והגיון לבי לפניך משמע שהיה די במחשבת הלב׳ התשובה
היא שאמת הוא שצריך לחתוך בשפתים כדמשמע מלשון
אמרי פי אמנם כשהוא אנוס מאיזה חולי שאינו יכול לחתוך
בשפתיו די לו בהגיון לבו ויוצא ידי חובתו ודבר אחר שצריך
אדם כשמתפלל שיהיו פיו ולבו שוים כי התפלה בלא
כוונה כגוף בלא נשמה ואזהרות הצריכות לתפלה הזהירונו
רז"ל בברכות סוף פרקא קמא וא"ל אמר ר' יוסי בר חנינא
משום ר' אליעזר בן יעקב אל יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל
לא במקום [illegible] נמוך ויתפלל ~~לא במקום~~ שנ' ממעמקים קראתיך
ה' וכתיב תפלה לעני כי יעטוף ואמר ר' יוסי בר חנינא משום
ר' אליעזר בן יעקב המתפלל צריך שיכוין את רגליו שנאמר
ורגליהם רגל ישרה. ואמר ר' יוסי בר חנינא משום וכו' מאי
דכתיב לא תאכלו על הדם לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם
אמר ר' יצחק אמר ר' יוחנן אמר ר' יוסי בר חנינא משום ר' אליעזר
בן [illegible] יעקב כל האוכל והשותה ואחר כך יתפלל עליו הכתיב
אומר ואותי השלכת אחרי גויך אל תקרי גויך אלא גאיך אמ'
הקב"ה לאחר שנתגאה זה קבל עליו מלכות שמים ע"כ:
ופרש"י דמימרא זו יתבארו לקמן בע"ה אמנם הצריך לענייננו
דילפינן ממימרא זו שאסור לאכול קודם שיתפלל וכן משמע מנוסח
דידן דכתיב ועבדתם את ה' אלהיכם בתחלה ואח"כ וברך את
לחמך ואת מימיך ועל דרך האמת אז"ל שהאדם צריך לעסוק
בתורה קודם שיתפלל כדי שיהיה תפלתו משותפת בדברי
תורה וסוד הענין הוא כי למדונו רז"ל שמלכותא דארעא
כעין מלכותא דרקיעא. ונפקא מינה שמתוך אורח מלכותא
דארעא נוכל להבין אורח מלכותא דרקיעא וידוע הוא שדרך
מלכותא דארעא הוא שאין שום אדם רשאי לטעום כלום עד
שיאכל המלך ובתחלה מכינים מאכל המלך לבדו וממנו המאכל
אין שום אדם רשאי לאכול זולתו ואחר שאכל המלך נתן רשות
לאכול גדולי בית המלך שהם משרתיו ואחר כך נתן רשות
לכל בני המלך. כמו כן עם [illegible] הקודש זרע ישראל הם בני
ביתו של המלך מלכו של עולם משרתיו ועבדיו וחייבין
ליהיות זהירים שלא יטעמו מאומה עד שיכינו ויזמינו סעודה

מעולה ומשובחת וראויה למלך מלכי המלכים הקב"ה ואחרי כן
צריך להכין ולהזמין סעודה שנית למלאכין משרתין עושי רצונו
ואחר כן נתן רשות לכל ישראל לאכול הסעודה בשמירה
הראויה להם והסעודה הראויה למלך היא מטעמים טובים
כאשר המלך אהב הה"ד ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי
והמטעמים אשר אהב המלך מלכו של עולם הם לו שישכים
האדם בבוקר ויתעסק בסדר מעמדות סדר שתקנו סדרי בכל יום
ואותו הכל היוצא מפיו כשהוא הורא ערב ומתקבל וחשוב
לפניו ית' כאילו נהנה ואכל מסעודת עבדיו והסעודה הראויה
למלאכין עושי רצונו היא הכל התפלה ומלאכים הנהנים
ממנה הם עשר כתות אשר בעולם היצירה וחנייתם היא
בשבעה היכלות שבעולם היצירה על סדר זה שהעשר
כתות של מלאכים הנז' הם כנגד עשר ספירות הכת הראשון
מלמטה למעלה הם הנקראים אישים והם כנגד הספירה
העשירית שהיא מלכות הכת השנית הם הנקראים אראלים
והם כנגד הספירה התשיעית שהיא יסוד ושני כתות אלו
חנייתם בהיכל הראשון מלמטה למעלה הנקרא היכל לבנת
הספיר הכת השלישי הם הנקראים חשמלים והם כנגד
הספירה השמינית שהיא הוד וחנייתם בהיכל השני הנקרא
עצם השמים הכת הרביעית הם הנקראים תרשישים והם כנגד
הספירה השביעית הנקראת נצח וחנייתם בהיכל
השלישי הנקרא נוגה הכת החמישית הם הנקראים שרפים
והם כנגד הספירה הששית הנקראת גבורה וחנייתם בהיכל
הרביעי הנקרא זכות הכת הששית הם הנקראים אופנים ומלאכים
והם כנגד הספירה החמישית הנקראת חסד וחנייתם בהיכל
החמישי הנקרא היכל אהבה הכת השביעית הם הנקראים כרובים
והם כנגד הספירה הרביעית הנקראת תפארת וחנייתם בהיכל
הששי הנקרא היכל הרצון הכת השמינית הם הנקראים בני
אלקים והם כנגד הספירה הנקראת בינה הכת התשיעית
הם הנקראים אלקים והם כנגד הספירה השנית הנקראת
חכמה הכת העשירית הם הנקראים חיות הקודש והם
כנגד הספירה הראשונה הנקראת כתר ושלשה כתות לו
חנייתם בהיכל השביעי הנקרא קודש הקדשים ודע כי הם
דאצילות השלש עליונות מתלבשים ומתקנים בעולם הבריאה

הששה

והששה אמצעיות מתלבשים ומתקנים בעולם היצירה
והעשירית מתלבשת ומתקנת בעולם העשיה והששה ספירות
האמצעיות המתקנות בעולם היצירה הם אלו ועל סדר זה ידוע
הוא שכל ספירה וספירה כלולה מעשר עד אין תכלית והעשר ספירות
של ת״ת מתלבשות בעשר של גבורה ספירות של חסד והעשר
של חסד מתלבשות בעשר של גבורה והעשר של גבורה
מתלבשות בעשר של נצח והעשר של נצח מתלבשות בעשר
של הוד והעשר של הוד מתלבשות בעשר של יסוד באופן
שנמצא דדא מוחי מוחא ודא קליפה וכולא מוחא לגו וכמה
קליפין למוחי למוחא דא לגו מן דא ודא לגו מן דא עד דאשתכח
דהאי קליפא להאי והאי קליפא להאי וכולא כהאי גוונא
והעיקר הוא העשר ספירות של תפארת שהוא גוף האילן
הנקרא המלך ה׳ ואלו העשר ספירות של יסוד מתקנים בהיכל
בשביעי באלו שבעה היכלות שבעולם היצירה הנז׳ על סדר זה
השלש ספירות העליונות שהם כח״ב מתקנים בהיכל השביעי את
הכתר וכת הנקרא אלקים משמשים את החכמה וכת הנקרא
בני אלקים משמשים את הבינה וספירת ת״ת של יסוד הנז׳ עם כל
שבתוכו מתקנן בהיכל הששי הנקרא הכל הרצון וכת הנקרא כרובים
משמשים אותו וספירת חסד של יסוד מתקנת בהיכל החמישי
הנקרא היכל אהבה ובכת הנקראים אופנים משמשים אותו
וספירת גבורה של יסוד מתקנת בהיכל הרביעי הנקרא
היכל הזכות והכת הנקראים שרפים משמשים אותו
וספירת נצח של יסוד מתקנת בהיכל השלישי הנקרא
היכל נוגה והכת הנקראים תרשישים משמשים אותו וספירת
הוד של יסוד מתקנת בהיכל שני הנקרא עצם השמים והכת
הנקרא חשמלים משמשים אותו וספירת יסוד ומלכות מתקנות
בהיכל הראשון הנקרא לבנת הספיר והכת הנקרא אראלים
משמשים את יסוד והכת הנקרא אישים משמשים את מלכות
וכשהאדם מתפלל צריך לכוין בתפלתו שכל ההבל היוצא
מפיו מתחלת ברכת יוצר עד אל ברוך גדול דעה להעלותו
אל היכל הראשון הנקרא לבנת הספיר לברורון לשם יקוק ית׳
והשם ית׳ נותן אותו לשני כתות המלאכים הנקראים אישים
ואראלים החונים בהיכל לבנת הספיר המשמשים את מדת מלכות
ויסוד של ת״ת ומ״ש ברוך בימי החול ומ״ש אדון על כל המעשים

בשבתות וימים טובים עד כל ברוך נעימות יתנו יכוין להעלות
אותו ההבל אל היכל השני הנקרא עצם השמים לדורון לשם
הגדול ית' והשם ית' נותן אותו לכת הנקראים חשמלים
החונים בהיכל עצם השמים המשמשים למדת הוד של ת"ת ומכל
ברוך עד המחדש טובו יכוין להעלות אותו ההבל אל היכל
השלישי הנקרא נוגה לדורון לשם של ד' ית' והשם ית'
נותן אותו לכת הנקרא תרשישים החונים בהיכל נוגה
המשמשים למדת נצח של ת"ת ומהמחדש טובו עד
אהבת עולם יכוין להעלות אותו ההבל אל היכל
רביעי הנקרא היכל הזכות לדורון לשם המיוחד ית'
והשם ית' נותנו לכת הנקרא שרפים החונים בהיכל
הזכות המשמשים את מדת הגבורה של ת"ת ומאהבת עולם עד
ה' אלהיכם אמת יכוין להעלות אותו ההבל אל היכל חמישי
הנקרא היכל אהבה לדורון לשם הגדול ית' והשם ית' נותנו
לכת המלאכים הנקראים אופנים החונים בהיכל אהבה
המשמשים את מדת החסד של ת"ת ומאמת ויציב עד
גאל ישראל יכוין להעלות אותו ההבל אל היכל ששי הנקרא
היכל הרצון לדורון לשם יקו"ק ית' והשם ית' נותנו לכת
הנקראים כרובים החונים בהיכל הרצון המשמשים למדת
ת"ת ומאדני שפתי תפתח עד סוף העמידה יכוין להעלות
אותו ההבל ל היכל השביעי הנקרא בית קודש הקדשים
לדורון לשם הגדול ית' והשם ית' נותנו לשלשה
כתות המלאכים הנקראים חיות הקודש אלהים
בני אלהים החונים בית קודש הקדשים המשמשים
את כתר חכמה ובינה של ת"ת ואז"ל שתפלות
במקום קרבות תקנום ולא נמצא בכל התורה
כלה הקרבן לאלהים ולא לשדי ולא לאדוני ולא לשום
שם משמות הקדש בלתי ליקו"ק לבדו כדכתיב
בכל מקום הקרבן ליקו"ק כמו כן צריך להזהר האדם
כשמתפלל שיכוין לשם הגדול ית' ולא
לשום שם אחר משמות הקודש הואיל והתפלות
במקום הקרבנות תקנום ואעפ"י שיודע האדם שהכל
התפלה מיוצר אור עד סוף העמידה היא העולה
המזומנת לעשר כתות המלאכים כמו שאמרנו עם כל זה

אינו רשאי לבוין לשום שם מאכילת הקדש בלתי לה' ית' לבדו כל שכן לשום
מלאך ח"ו ואם המלאכים נהנין ממנו הוא הפרס שמקבלים מאתו ית'
בשכר פעולתם ואכלו את חלקם ואחר שיקיים כל תפלתו עד עלינו
לשבח אזי רשאי כל אדם ללכת לביתו לשלום לאכול ולשתות
וכל זה רמוז בפסוק באתי לגני אחותי כלה שהם דברי הקב"ה
לכנסת ישראל של מטה ומלת גני הוא כנוי לבית הכנסת או לבית המדרש
כדאז"ל מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע
אמות של הלכה וכן דרשו על פסוק אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות
יעקב אוהב ה' שערים המצויינים בהלכה מכל בתי כנסיות מכל
בתי מדרשות באופן דנפקא לן שאין ראוי להתפלל אלא במקום שעוסקים
בתורה כדאיתא במסכת ברכות דף ח' וז"ל אמר אביי מריש הוה
גריסנא בגו ביתא ומצלינא בבי כנשתא כיון דשמענא להא דר' חייא בר
אמי משמיה דעולא מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו
אלא ארבע אמות של הלכה בלבד לא הוה מצלינא אלא היכא דגריסנא
עכ"ל מה שאמרנו מזה המאמר הוא שצריך האדם ליזהר שלא יתפלל אלא
במקום שעוסקים בתורה ודע כי פסוק באתי לגני אוקמוהו בזוהר בהרבה
גווני כי שבעים פנים לתורה כנודע אמנם הצריך לענייננו הוא זה
שחייבים ישראל לתקן סעודתא דמלכא שהוא קבל התורה משתא
סדרי כדאמרן והמלך אינו נהנה מאותה סעודה עד שיתקנו
ישראל הסעודה למלאכים משרתיו והסעודה היא ריח הקרבנות בזמן
בית המקדש וקבל התפלה בזמן הגלות שהתפלות במקום קרבנות
כדאמרן והתפלה היא מערכת יוצר עד סוף העמידה כדאמרן ונחלקת
לשבעה היכלות כדאמרן וסעודת המלך מתעכבת עד קיום התפלה ולאחר
קיום התפלה שסעודת המלך מתוקנת אזי המלך נהנה מסעודתו
ומכריז ואומר לכל משרתיו עליונים ותחתונים ר"ל המלאכים וישראל
באתי לגני ר"ל נכנסתי לבית הכנסת אחותי כלה היא כנסת ישראל
של מטה אריתי מורי עם בשמי ר"ל חסד והוד אכלתי יערי עם דבשי ר"ל
ת"ת עם יסוד שתיתי ייני עם חלבי ר"ל גבורה ונצח וסוד הענין הוא כי
ששה סדרים משנה ותלמוד הנז' רומזים לאלו הששה ספירות הנז'
כל סדר וסדר לספירה שלו והרוצה לעבוד את השם בכל לבבו צריך
ליזהר כשעוסק לקרוא באלו סדרים להתחיל מסדר הנקרא מור הרומז
למדת חסד ואחריו הסדר הנקרא בושם הרומז למדת הוד ואחריו
הסדר הנקרא יער הרומז למדת ת"ת ואחריו הסדר הנקרא דבש הרומז
למדת יסוד ואחריו הסדר הנקרא יין הרומז למדת הגבורה ואחריו
הסדר הנקרא חלב הרומז למדת נצח: ופירוש אריתי מורי עם בשמי

אכלתי

אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי ר"ל כבר נהנתי מהסעודה
שלי שהוא הבל מהשתא קדרי מכאן ואילך אכלו רעים סעודתיה
שהיא הבל התפלה שסדרו ישראל קמיה קודשא בריך הוא והשם ית'
נותנה להם ופירוש רעים חיות הקדש ושאר כתות המלאכים וחיות
הקדש הם הרמוזים במלת שנאן שהם פני שור הרומז למדת הגבורה
ופני נשר הרומז למדת מלכות ופני אריה הרומז למדת חסד ופני
אדם הרומז למדת ת"ת והמלאכים הם ארבע מחנות שכינה ואלו הם
מחנה רפאל הרומז למדת מלכות ומחנה גבריאל הרומז למדת
הגבורה: ומחנה מיכאל הרומז למדת חסד ומחנה אוריאל הרומז למדת
ת"ת ובכללם שאר חיות הקדש ושאר כתות המלאכים: שתו ושכרו
דודים אלו כנסת ישראל של מטה שנותן להם רשות שיאכלו וישתו
דכתיב יאכלו ענוים וישבעו יהללו ה' דורשיו יחי לבבכם לעד וכתיב
לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה האלקים את
מעשיך וכתיב ועבדתם את ה' אלקיכם א"ס סעודתא דמלכא קדישא
כדאמרן ומלת את לרבות סעודת המלאכים מטרתין כדאמרן ובמלת
ועבדתם רמוזות שתי העבודות התורה והתפלה וסעודת המלך וסעודת
מטרוניתא וכוונת שתיהן לה' לבדו ואחר סעודת עם הקב"ה עבדי ה' דכתי'
וברך את לחמך ואת מימיך אין להקשות ולימא דדמי קראי אהדדי
דהתם כתיב לחם ויין דכתי' לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב
טוב יינך והכא כתי' לחם ומים דכתי' וברך את לחמך ואת מימיך
שמלת מימיך ר"ל יינך ונכתב מימיך במקום יינך להודיענו שכל בורא
שאין נפשך בו כמים אינו בכלל ברכה כדאית' במסכת עירובין דף ק"ה וז"ל
אמר ר' חנין בר פפא שכל שאין יין נפשך בתוך ביתו כמים אינו בכלל
ברכה שנא' וברך את לחמך ואת מימיך מה לחם שנלקח בכסף מעשר
אף מים שנלקח ומאי ניהו יין וקא קרי ליה מים או נפשך נבירו
כמים איכא ברכה ואי לא לא עכ"ל ובכלל ובירך את לחמך מתברך כל
מיני מאכל ובכלל ואת מימיך שרוצה לומר יינך מתברך כל מיני משקין
ואולי תשאל מנין שתלמוד תורה נקראת עבודה והתפלה נקראת עבודה
שאמרנו שהתלמוד תורה והתפלה נרמזות במלת ועבדתם דבשלמא
תורה אשכחנא דאקרי עבודה ההוא דאיתא במסכת חגיגה דף ט'
וז"ל אמר ליה בר הי הי להלל מאי דכתיב ושבתם וראיתם בין צדיק
לרשע בין עובד אלקים לאשר לא עבדו היינו צדיק היינו עובד אלקים
היינו רשע היינו לא עבדו לא עבדו ולא עבדו תרוייהו צדיקי גמורי
ניהו אבל אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה מאה ואחת עכ"ל
הרי בהדיא שהשונה פרקו מאה ואחת פעמים נקרא עובד אלקים כראוי

והשונה

והשונה יחזו לבד נקרא אשר לא עבדו כראוי ובין כך ובין כך למדנו מהא״רז
המאמר שהעוסק בתורה נקרא עובד אלקים ותפלה נמי כתיב ולעבדו
בכל לבבכם ואמרו ז״ל איזו היא עבודה שבלב הוי אומר זו תפלה; ואין
לומר דדוקא עבודה שבלב אקרי תפלה ועבודה סתם כי הכא דלא
כתיב ביה לב לא שהרי ידוע הוא שסתם עבודה איירי בעבודת בית
המקדש שהיא הקרבנות וקיימא לן שתפלות במקום קרבנות תקנום
ובקרבנות כתיב צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי
לאשי לאשי ש״א אליכם אישים אקרא והכונה למלאכים משרתין עושי
רצונו וידוע הוא שכת הראשון העומד יש בהיכל לבנת הספיר שהוא
בית שער לכל שבעה ההיכלות הוא הכת הנקראים אישים והם
הנהנים מהקרבן ראשונה עד אמרו ז״ל ריח ניחוח ריח נ״ר למלאכים ניחוח
משרתיו ונחזור לבאר המאמר שהתחלנו תחלה מש לעורר לה ה
ליה לרבא לשאול דבר שתלוי ברפואה שהוא תועלת גופני וכי לא
אשכח בדברי רבנן דבר לשאול בתועלת נפשיי; ב׳ שהוא הי
ידע תשובה השאלה מדאריתא אם כן שאל לרבה בר מרי לבזותו
ולגלגל בכבודו ח״ו; ג׳ רבה בר מרי תשובה השיב לו מפסוק לא
ירעבו ולא יצמאו ולא יכם שרב ושמש שגלוי ומפורסם שאותו הפסוק
מדבר בהבטחות שהבטיח הקב״ה לישראל בזמן הגאולה כמו שיתבאר
במקומו; ד׳ איך רבא נתרצה ונתפייס לומר אמר לו את מהתם ואנא
מהכא מה לי מהתם מה לי מהכא; ה׳ מנא ליה לרבא שמלת ועבדתם
איירי בק״ש ותפלה; ו׳ אמרו יברך את לחמך זו פת במלח
ומה מלח במקרא; ח׳ אומרו וקיתון של מים ואמרינן בעירובין
ואת מוליך דבר הניקח בכסף מעשר ומאי ניהו יין; ט׳ הואיל
וכבר הביא ראיה לתועלת אכילת שחרית שמבטלת החולי
דכתי׳ והסירותי מחלה א״כ מה צורך להביא הברייתא; י׳ אומרו
ותניא מחלה זו מרה ואם מחלה היא מרה איך אמר והסירותי
מחלה שאדרבה קללה היא ולא ברכה שאם יסיר ממנו המרה ימות.
ועוד מנא לבעל הברייתא שהמרה שמה מחלה התשובה דע כי
כשרבא שאל לרבה בר מרי לא שאל תועלת גופני כנראה אלא
תועלת נפשיי שכבר נודע לו שעיקר התועלת המגיע לאדם האוכל
בשחרית שהדבר תלוי כשיאכל אחר שעסק בתורה והתפלל כנ״ל
למעלה ובלאו הכי לא קני שהרי מצינו בהדיא שאז״ל במסכת ב
ברכות שהאוכל קודם שיתפלל עובר על לאו לא תאכלו על הדם
ואעפ שהוא לאו שבכללות שאין לוקין עליו עם כל זה אסור הוא
ועוד אומרו שם שהמתפלל אחר אכילה עליו נאמר ואותי השלכת

אחרי

אחרי גוף הרי בהדיא שאין מגיע לו לאדם תועלת מאכילת
שחרית לא א"כ עסק בתורה תחלה והתפלל דאי לא תימא הכי
אם כן מצינו חוטא נשכר תשובה ל"ב שרבא לא שאל לרבה
בר מרי כדי ללמוד ממנו לא כדי לבדוק אותו אם הוא בקי
במקרא כדרך הרבנים ששואלים לתלמידיהם כדי לבודקם ולחדד
שכלם תשובה ל"ג שבעים פנים לתורה ואחד מהם הוא זה
שהזכיר לאכול ולשתות בשחרית ואינו ממתין עד שירעב ויתאוה
לבו לאכול ולשתות בטוח הוא שלא יבוא שרב ושמש ז"ל שהוא
בטוח מפחד צנים פחים כאשר יתבאר בה' תשובה ל"ד ול"ה
שרבא אמת הוא שנתרצה באותה תשובה לא בעבור שהייתה
לו תשובה אחרת מעולה ממנה מתשובת רבה בר מרי מנביאים
ותשובת רבא מתורת משה: תשובה ל"ו כבר נתבאר למעלה
שבמלות ועבודתם רמוזות תורה ותפלה וק"ש דברי תורה הוא
ועוד כמו שבק"ש יש בו ייחוד ה' כמו כן העוסק בשתא סדרי
מייחד אות ואו הרומז לתת שהוא שם המיוחד שבו מיוחדים
כל העשר מדות כנודע תשובה ל"ז תניא כך היא דרכה של
תורה פת במלח תאכל והטעם הוא כדקיימא לן שאין מברכין
המוציא על הפת לבדו עד שמביאין לפניו לפתן ואם היה לפניו
מלח דיו ואומרו פת במלח אין הכונה לומר דוקא מלח לא פחות
עם איזה לפתן שיהיה ואפי' מלח תשובה ל"ח אומרו פת במלח
שלחם ומלח אותיות דדין תשובה ל"ט אומרו
קיתון של מים ז"ל כדפרש"י למי שאין לו יין שהמים במקום יין
כמו שמשמש המלח עם הפת במקום שאין לפתן אחר: תשובה
ל"מ הוצרך להביא הברייתא כדי ללמדנו אחר והוא זה דע
שיש מאתים ושבעים ושלש מיני חולאים בעולם כמנין רגע וכולן
עברו על איוב שרי רגע וממאה והמאה ותשעים מהם באים על
ידי עבירה' כל חולי וחולי מהם בא על ידי עבירה בפני עצמה
וקיומיך קץ כל בשר והשמונים ושלש הנשארים כמנין מחלה
באים על ידי צנים פחים כדכתי' צנים פחים בדרך עקש שומר
נפשו ירחק מהם והזהיר בפת של שחרית כנג' ניצול מהפ"ג
חולאים הנזכרים תשובה ל"א כמו שהפ"ג חולאים הם טבעיים שבאים
על ידי צנים פחים שהם דברים גשמיים כמו כן אכילת שחרית
שהוא פועל בשינוי יכול לעכבן והסוד הוא שכל השוהא מלאכול
בבוקר גורם לנטיפה אחת של המרה לעלות דרך הורידין מלמטה
למעלה עד הלב ומרה התחלת כל הפ"ג מיני חולאים והזהיר בפת

על שחרית כנ״ל ניצול מכולן והואיל וטיפת המרה גורמת הפ״נ
חולאים כמנין מחלה לכן נקראת המרה מחלה נמצא שעל ידי
אכילת שחרית שהוא קור ובדק את לחמך ואת מימיך גורם
לעכב ולהקיר טיפת המרה הגורמת כל פ״נ מיני חולאים כמנין
מחלה מקרבו והיינו דכתי׳ והסירותי מחלה מקרבך ועל דרך
האמת סמאל שרו של עשו ממונה על עונש העבירות ונקרא
כבד על שם שהוא כועס ורגזן ואחז״ל כבד כועס ונקרא שמו ק״ץ
כל בשר כדכתי׳ ויאמר ה׳ לנח קץ כל בשר בא לפני ותרגם
יונתן בן עוזיאל ואמר ה׳ לנח קט״ל מלאכא דמותא על קדמי
על שם שהוא נותן קץ ומכלה לכל בשר ועוד [illegible] על שם שהוא
ממונה על מאה ותשעים מיני עבירות כמנין ק״ץ לענוש לאדם על כל
עבירה ועבירה החולי הראוי לו כפי מדת העבירה מאותם מיני
חולאים הבאים על ק״ץ מיני עבירות ולולית ~~אשם~~ אשתו של
סמאל שהיא רהב שרה של ישמעאל היא אשה זרה נכריה אשת
זנונים המרה והיא ממונת על מבטלי מצות עשה ובפרט על בטול
ת״ת ותפלה והיא ממונת על הפ״נ מיני חולאים הבאים על ידי
זנים פחים כמנין מחלה ולכן אשתו של סמאל שהיא המרה הנ״ל
נקרא׳ מחלה על שם הפ״נ מיני חולאים כמנין מחלה הבאים על
ידה ; ופירוש הראשון הפשטי הגשמי והפרוש השני שאמרנו על
דרך האמת שניהם אחד כי הפשט לא יצא מפשטו כי כל אותם
הפ״נ מיני חולאים הנ״ל אעפ״י שבאים על ידי אשתו של סמאל
הנקראת מרה כנ״ל עם כל זה טיפת המרה הגשמית העולה
דרך הורידין כנ״ל גורמת הפ״נ מיני חולאים שאלמלא אותה
טיפה לא היו באים והראיה שהזהיר באכילת שחרית כנ״ל מונע
ומעכב אותה הטיפה העולה ללב וניצול מכל הפ״נ חולאים הנ״ל
אמנם יש מפרשים כי הק״ץ מיני חולאים באים על ידי סמאל
הממונה על מצות לא תעשה והפ״נ מיני חולאים באים על ידי
רהב מרה ומחלה אשתו של סמאל הממונה על ביטול מצות
עשה וענין טיפת המרה הגשמית הנ״ל וענין זנים פחים הנ״ל
לעיל אעפ״י שהם דברים נכונים ואמתיים עם כל זה הם
כדמיון תוצאות ועלילות כדרז״ל על פסוק נורא עלילה על
בני אדם כדאיתא׳ במדרש תנחומא בפרשת וישב יעקב על
פסוק האל לנו אל למושעות ולה׳ אדני למות תוצאות ;

מאמר כתב ברוך קנא

אמר ר"ל בואו ונחזיק טובה לאבותינו שאלמלא לא חטאו [illegible]

קודם שנבא על תכונת כוונת המאמר שקדמהו ונקשר [illegible]

מעט קושיות ודיוקים מה כוונת [illegible] בואו ונחזיק טובה

לאבותינו לא טובה נחזיק [illegible] שיצאנו לעולם [illegible]

הלואי ואולי לא באנו לזה העולם ההויה והפסד [illegible] יותר [illegible]

[illegible] לנו חסרון [illegible] הטוב שנתלבש בו מצד ירידה

שאין לה [illegible] הרוחניות [illegible] עוד [illegible] רב

[illegible] שלא היה עמודי התשובה [illegible]

[illegible] בית שמאי ובית הלל [illegible] אומרים

נוח לו לאדם שלא נברא משנברא והללו אומרים נוח לו לאדם שנברא

יותר משלא נברא עד שנמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא

ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו ואחרי לא יתאחז במעשיו [illegible] יש לדקדק

מה כוונת בית שמאי ובית הלל [illegible] עוד מה כוונת [illegible]

ואחרי לא יתאחז [illegible] ולא איכא למידק בקרא דמייתי

אבן כאדם הראשון וכאחד השרים [illegible] כאדם הראשון

וכו יש שותפים בהמה ויש באדם ועוד כאחד השרים [illegible]

ואבתי איכא למידק שמהדרין עד קיני איך יעלה על הדעת [illegible]

אין [illegible] ואילך אין [illegible] נפקא [illegible]

ועוד יש לדקדק [illegible] [illegible] ועוד [illegible]

[illegible] דברי עקיבא [illegible] קרא [illegible] בבן זומא

[illegible] בן זומא [illegible] וכן איכא למידק

דהאי מימרא אדם הראשון [illegible] ואבתי איכא למידק בפסוק דמייתי

כי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף כי רוח מלפני [illegible] וגם בדברי [illegible]

ז"ל [illegible] כי לא לעולם אריב [illegible] ולא לנצח אקצוף

[illegible] קודם [illegible] על ראשון אחרון [illegible] ראשון

הביאור על הקושיות בתחלה נשיב על מה שהתעוררנו על ר"ל באומרו בואו

שנחזיק טובה לאבותינו כי בודאי נאמר בעומק והתשובה כי החכם

[illegible] ר"ל [illegible] ובבחינה [illegible] מרוחניותה

[illegible] יסודות [illegible] אם זה [illegible]

[illegible] האחרון [illegible] על חסרונה

[illegible] כי בודאי [illegible] שנברא

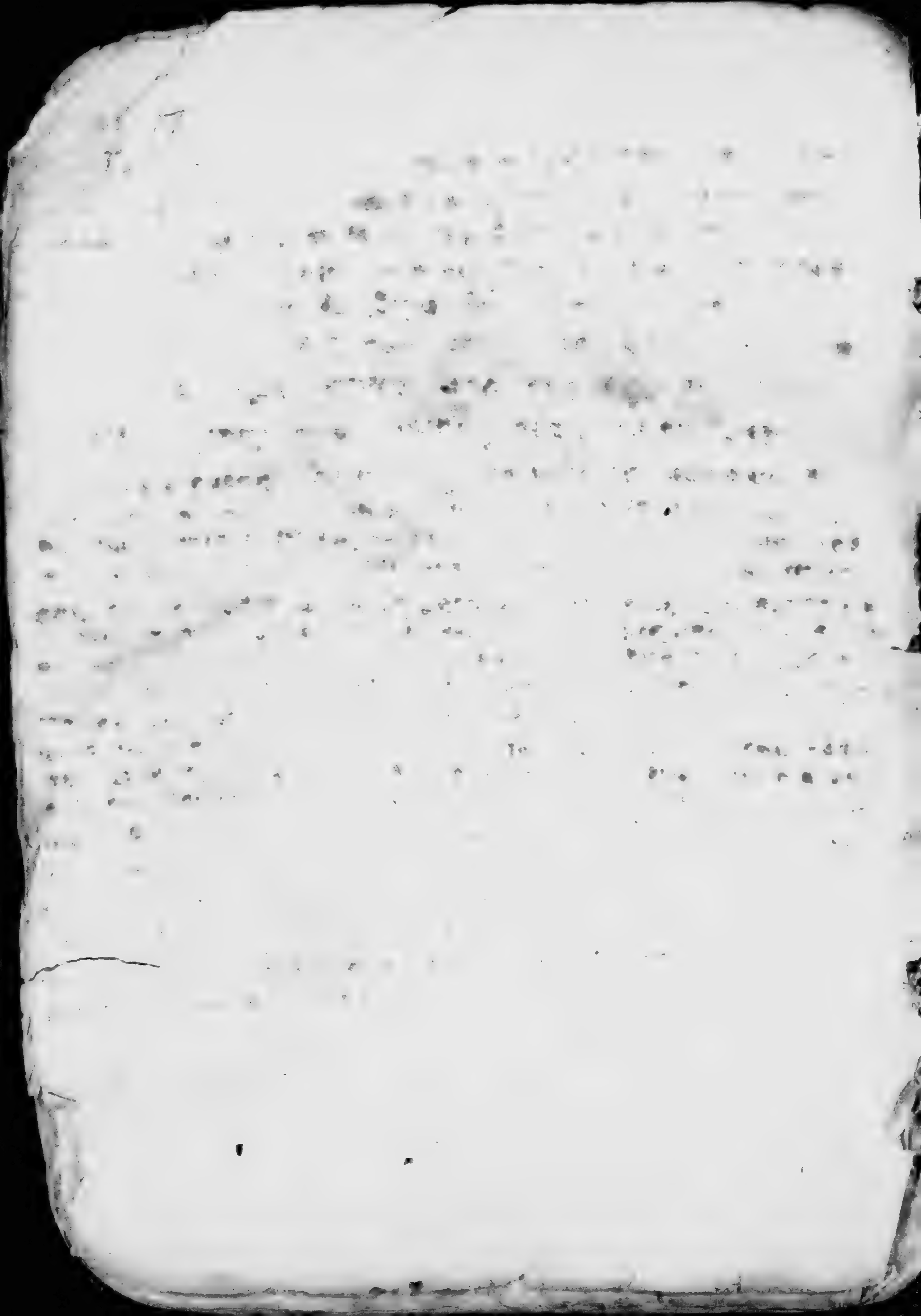
[illegible] ירידה [illegible]

[illegible] בידו [illegible] השכלה [illegible]

[illegible] האנושי [illegible] ארבע [illegible]

[illegible] התורה והיא [illegible] עוסק [illegible]

[illegible] ונב [illegible] ישרו אחין הנערכים
[illegible] אחינם גבוהים לא בהמות הנע[illegible]
[illegible] בן [illegible] זאת ושר המעלה העצמה הנולד
מאחרונה ומכניע יצרו [illegible] לרצון אבל כי המלאך אין בו יצר [illegible]
שהיה והשגתו [illegible] האדם יש בו לפי הוא מכניע יצרו וכובש לאותו
וכמו שהביאו [illegible] משל הזה במדרש משל לב' בני אדם שנכנסו
למדינה של [illegible] ישראל [illegible] אם היה נזיר וא' [illegible]
היה נזיר ושניהם לא שתו איזה מהם משובח הוי אומר זה שלא היה
נזיר שכובש יצרו ולא [illegible] ישראל חבירו והנה המשל נזיר [illegible]
היה שלא לשתות וכו' לב' בני אדם שהלכו למדינת הים בארץ ציה וצלמות
ובדרך רחוקה ולא היה להם מה לאכול וא' מהם היה חולה וא' היה בריא
והביאו לפניהם מאכל אסור ושניהם לא אכלו איזה מהם משובח הוי
אומר זה שהוא בריא לפי שחולה [illegible] לאחר דאילו הוא חולה לא
הוה מצי לאכול וכן הנמשל הנזיר וכן חולה הוא המלאך שאינו נזיר
וכן בריא הוא אדם וכן [illegible] יחטא לפי שאין בו יצה"ר אבל
האדם שהוא מלא יצר [illegible] וכובש יצרו זהו [illegible] נעשה
על כפים ישאונך הנושא והנשוא איזה מהם יותר חשוב הוי אומר
הנושא הנשוא וכן אומר כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך השומר
יותר גדול או הנשמר הוי אומר השומר [illegible] היותר. כוונת רז"ל באומר
בואו נחזיק טובה לאבותינו [illegible] קושיא שהקשינו על
מחלוקת בב' ובא ומעתה נשיב על מה שהקשינו מה כונת [illegible]
והפסוק [illegible] כי [illegible] של שעבר רז"ל [illegible]
על קושיות הרבנים שעשה וישוב מהם וכמש"נ נחפשה דרכינו ונחקורה
ונשובה [illegible] ואולך כפרשו שיחשב [illegible] הפקד [illegible] כנגד שעברה ושבר
שברה כנגד הפקדה רז"ל לא די שישוב מהראשונים אלא [illegible]
[illegible]. ונשיב על מה שהקשינו על הפסוק שאמר הן האדם היה
הכונה בפסוק שאמר [illegible] לקוני [illegible]
הבהמות [illegible] הנחש הקדמוני מכם [illegible] האדם [illegible]
שעברתי עליו אלא [illegible] יעשו בנים אבל
בני אדם [illegible] קלה [illegible] של [illegible]
[illegible] תורה וכו' [illegible] עד [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] בבראשית על [illegible]
[illegible]
[illegible] האדם [illegible]
[illegible] רבא [illegible]

[illegible] שכרם של העופות [illegible]

[illegible] על [illegible] [illegible]

[illegible] על [illegible] [illegible]

[illegible] על [illegible] [illegible]

[illegible] של העופות [illegible]

[illegible] ואלו הן העופות הנזכרים בכתוב נשר פרס עזניה דאה

איה ערבי יענה תחמס שחף הנץ כוס שלך ינשוף

תנשמת קאת רחם חסידה אנפה דוכיפת עטלף

[illegible] ובפני [illegible] [illegible]

[illegible] שנשרו פירותיו [illegible]

[illegible] האילן שמשיר פירותיו [illegible]

[illegible] האדם [illegible] אוהב [illegible] דבר [illegible]

פרק [illegible] של [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] פרק זה [illegible]

[illegible] כל [illegible] צריך [illegible]

[illegible] פנים [illegible] בכל [illegible]

[illegible] עם פנים [illegible] לחברו [illegible]

[illegible] ראה [illegible]

[illegible] על [illegible] והוא [illegible] על [illegible]

[illegible]

[illegible] האדם [illegible] אחר [illegible]

[illegible] אחר [illegible] שלא יהיה אחר [illegible]

[illegible] בלבד

[illegible] שלא יתכשר · אבל רוח קדשא [illegible]
[illegible] זה כתוב כי כל איש אשר בו מום לא יקרב · עכ [illegible]
[illegible] בן בעור הקוסם מה בזה שיהיה כמשה [illegible]
[illegible] לא קום העניין הוא שבכל נביאי ישראל לא היה מי שהשיג
בכל עשר כתרין דלעילא ספירין מעולם דיצירה המכונה
[illegible] זולת משה עה [illegible] כמו כן בכל נביאי האומות
לא היה מי שהשיג בכל העשר כתרין דמסאבו שבעולם [illegible]
[illegible] בשם [illegible] זולת בלעם לבדו כמו שכל
זה שרשי משה בדרושה השיג בלעם בטומאה כדאיתא
בס' הזוהר סוף פר' [illegible] וז"ל אמר ר' יוחנן במשה דכתיב
אשר [illegible] בכל ביתי נאמן הוא · ולא נאמן [illegible]
[illegible] אסהיד [illegible] עליה · אמר רב [illegible]
[illegible] ולא קם נביא עוד בישראל כמשה · ואמר [illegible] בישראל
לא קם אבל באומות קם ומנו בלעם [illegible] שפיר
[illegible] אשתוק כדאמרת דשבי אתו שאילו קמיה
[illegible] פתח ואמר קדושא בקדשה מתערבא באתפרקוני
[illegible] כד הוה באומות העולם קם ומנו
בלעם משה עובדוי לעילא ובלעם לתתא · משה ישתמש
בכתרא קדישא דמלכא עילאה לעילא · ובלעם ישתמש
בכתרין תתאין [illegible] קדישין לתתא · ובההוא גוונא ממש
כתוב ואת בלעם בן בעור הקוסם · הרגו בחרב · [illegible]
[illegible] שאיל לתתא · [illegible]
[illegible] נפק לבר · [illegible]
ותתאין ימינא ושמאלא [illegible] ודינין · [illegible]
[illegible] ישראל משתמשין בכתרין [illegible]
[illegible] בכתרין תתאין [illegible] קדישין [illegible]
[illegible] דשמאלא [illegible]
תתאה · נביאי דקודשא · [illegible] דלאו דקודשא · [illegible]
[illegible]
[illegible] בלעם [illegible]
[illegible] קדישא ותתאה · [illegible]
[illegible] בלעם לתתא [illegible]
[illegible]
גדול [illegible] גדול דישראל [illegible]
[illegible]
[illegible]

בין החומות מה כה"ג זוכה ליכנס ביום הכפורים לפני ולפנים
שהגדול שבכל ישראל אינו יכול ליכנס · כמו כן גוי שעוסק
בשבע מצות דידהו מכניסין אותו למקום הגדול שבכל החומות
אינו יכול ליכנס שפי' שהוא המקום המשובח שבין חומה חיצונה
שעניה ששם מחר חקירי אמות העולם והוא ראש עליהם
כדאיתא בתשובת ר' אליעזר הגדול ז"ל עיין שם· ועוד יש
לשאול איך מביא ראיה מפסוק אשר יעשה אותם האדם
וחי בהם· שגוי שעוסק בתורה הרי הוא ככה"ג שבעל הברייתא
אמר מנין שאפי' גוי שעוסק בתורה הרי הוא ככה"ג שנא'
אשר יעשה וכו' הא למדת שאפי' גוי שעוסק וכו' הרי השמיענו
בבירור שגזרת הברייתא לא נפקא ליה אלא מאשר יעשה אותם
האדם ומקרא זה בודאי שצלו ומפורסם דלא מיירי בעל בגדר
תושב אלא בישראל והוא כדין בגב תושב שזה הפסוק לא נמצא בכל
חמשה חומשי תורה אלא בס' אחרי מות דכתיב ושמרתם את
חוקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם אני ה'
לענין ולפותא דגוי יליף ר' מאיר ממלת האדם דתניא
היה ר' מאיר אומר מנין שאפי' גוי שעוסק בתורה הרי הוא
ככה"ג ש' אשר יעשה אותם האדם וחי בהם כהנים לוים
וישראלים לא נאמר אלא האדם הא למדת שאפי' גוי ועוסק
בתורה הרי הוא ככה"ג · כדאיתא בסנהדרין דף נ"ט · יש
לעורר על בריתא זו · א' אומרו כהנים לוים וישראלים לא
נאמר אלא האדם דמשמע מדבריו שהיה ראוי שיאמר
אשר יעשה אותם כהנים לוים וישראלים אם מיירי בישראל
והיכן מצינו פסוק כזה · ובעלי התוספות [illegible] נדחקו
בתירוץ קושיא זו וכתבו שרצונו המקרא לומר כשמיירי בכהנים
לומר אמור אל הכהנים · וכשמיירי בלוים לומר ואל הלוים
תדבר ואמר · וכשמיירי בישראל לומר דבר אל בני ישראל · והכא
לא כתב מידי הני אלא האדם דמשמע אפי' גוי עוד יש לעורר
איך [illegible] לו [illegible] מאיר שמלת אדם משמע אפילו ג'
דה[illegible] לן במסכת יבמות פרק הבא על יבמתו דף ס"א:
קא[illegible] מתים אינם מטמאים באהל · דכתי' זאת התורה
אדם כי ימות באהל ודוקא ישראל קרויין אדם · וכן הלכתא וז"ל
ישכו אומ' קבר גוים אינם מטמאין באהל ש' ואתן צאני צאן מרעיתי
אדם אתם · אתם קרויין אדם ואין אומות העולם קרויין אדם ונפש
אדם [illegible] משום בהמה אשר ישבה [illegible]
[illegible]

עיין שם וי"ע שמהקרה נרמז לו למשה שאינו נכנס לארץ באהבה
אמר לו שידל למרגלים בשביל שני דברים
האחד להציל את ישראל משעבוד והשנית
להעלותם מארץ זבת חלב ודבש ואמר למשה שאינו
יושר רוצה מתחלה אלא שיעשה שליחות הצלת
השעבוד לבד שליחות השנית להעלותם לארץ זבת
חלב ודבש יעשה על ידי אחר דכתיב וארד להצילו
מיד מצרים ולהעלותו אל ארץ זבת חלב וגו' ועתה
לך והוציא ועוד פעם שנית נרמז לו כאומרו עתה
תראה עתה שרמז לו שיראה יציאת מצרים ולא
מלחמות ל"א מלכים ומשה שידע והבין כל זה א"ל שלח
נא ביד תשלח ה"ל מי שעתיד לעשות שליחות שנית
יעשה שליחות השני הראשון הרי בברור שנרמז לו
ש' למשה שלא יכנס לארץ קודם עונו ויקום שיהיה
אזהרה על חטא שמעו נא המורים וכן ענין אדם
הראשון אז"ל שהתורה קדמה לעולם אלפים שנה
וכתוב בה וחשך על פני תהום אז"ל וחושך דא
סמא"ל מלכא דמותא דאחשיך אפי דברייתא וכתיב
כי אדם ימות באהל וכתיב כי ישבו אחים יחדיו ומצות
יבום וחליצה יוכיחו ומצות ירושות נחלות יוכיחו ולכן
אחר שהודו כפיהם ואמרו בל אלהים אני הוא
שערמתי לעצמי חזרו ואמרו להם ולא הקב"ה עשה לך
ובעבור שלאדם נעשה לו התראה על העונש דכתי'
כי ביום אכלך ממנו מות תמות לכן אמרו ולא הקב"ה
עשה לך דבר כלו' ג"פ שאתה גרמת לעצמך כיון שהותרו
על העונש עכ"פ אי זה דבר גרם לך הקב"ה הואיל
ומיתה כתובה בתורה אמנם למשה אעפ שהותרה
על האזהרה לא הותרה על העונש ולכן לא אמרו
לו דבר והכונה היא לומר שהכל עשה הקב"ה ומזה
הטעם אמרו למשה מי עשה ולאדם מי גרם ר"ל
שלמשה עשה הקב"ה הכל אמנם לאדם גרמת
דבר בעצמך ונלמוד שיש שמיעת מאמר אעפ
שאתם רואים שמעלים את הרשע וכו' הכונה

הי״א על מיכה שהיה מביא הפסל עמו בדרך עלחסוף
ועבר בים סוף והיה עמו מ׳ שנה במדבר ונכנס
מיכה עם הפסל בארץ ומשה שהיה מובחר
מין האנושי דכתיב ביה בכל ביתי נאמן הוא
לא נכנס הרי שראו לכאורה שמצדיק את הרשע
ומחייב את הצדיק לכן אמר משה ע״ה אמונה ואין
עול כלומר מצוה אחת גדולה היה עתיד לעשות
מיכה בארץ שבשבילה היה ראוי שיכנס לארץ
אע״פ שהיה פסל עמו כדאיתא בסנהדרין פרק
חלק שלהי דף ק״ג וז״ל מפני מה לא מנו את מיכה
מפני שפתו מצויה לעוברי דרכים ש׳ ועבר בים
צרה וכו׳ בים גלים אר׳ זה פסלו של מיכה תניא
ר׳ נתן אומר מגרב לשילה ג׳ מילין והיה עשן
המערכה ועשן פסל מיכה מתערבים זה בזה
בקשו מלאכי השרת לדוחפו אמר להם הקב״ה
הניחו לו שפתו מצויה לעוברי דרכים עכ״ל ועניין
משה שלא נכנס סוד הוא שלא היה לגריעותא
לא למעליותא וזכותו יתכבד ותרוץ לנו הוא
שבעבור שאדם נעשה לו התראה על העונש שייך
ביה המשל מה דלא שייך ביה במשה בעבור שלא
נעשה לו התראה על העונש תירוץ לעשירי
לא הוצרך להביא משל כדי להודיענו שאדם
הראשון היה מסוכן למות קודם שיחטא כמו
החולה המוטל במטה שהרי מלאך המות
נברא ה׳ ימים קודם שנברא אדם כמו
שדרשו ז״ל וחושך על פני תהום זה מלאך
מלאך המות דמחשך אפיהון דברייתא
ונברא על תנאי שאם [illegible] אדם מוטל
ויאלוכן עשן ועל זרע באופן שהמשל דומה
לנמשל וזה לשמיני שייך במשה שמשה אע״פ
שלא נכנס עם ישראל בארץ כבר נכנס עמהם
קודם שיולדו למצרים בלא פסח ראשון
עכ״ל

לט

ואכלו קרבן פסח בעזרה בירושלים כדאיתא בספר
ר' אליעזר רבא ובמדרשים כתובים בחיבור הסדורה
שחיבר ר' אליעזר בר ר' שמעון בשם ר' אליעזר הגדול
המכונה הקליירי. בדרשות הפסח וז"ל ולפי שאותם
ויצאו ממצרים· קחו צאן ממקנאות עדרים· ואכלו
על מצות ומרורים· רגליהם מנעלות ומתניהם חגורים·
ונעשה להן כמות כנפי נשרים· ועפו ובאו על נחלת
בני יהודים· ואכלו שם הפסח בהעולים נשרים· כי
חוצה לארץ פסחים לא נכשרים· וכו בלילה שבו שבו
לגיא פתורים· לכן ימי הפסח קבועים לדורי דורים· בחג
מצות לקיים ובהוריית מורים· ע"כ· עוד במדרש מכילתא
על פסוק אתם ראיתם ואביא אתכם לי לבית הבחירה
ע"כ· עוד מצאתי במדרש הנעלם על פסוק אתם
ראיתם אשר עשיתי במצרים ואשא אתכם על
כנפי הנשרים ואביא אתכם לי שאכלו פסח מצרים
באו כל נפשי המערונה שהם המלאכים שבעולם
האופנים הנקראים נשרי המרכבה כמבואר שהשכינה מכוונת
בשם נשר כדכתי' תתחדש כנשר נעוריכי ונעשו כלא מהם
נמצא כל א' מישראל בדמות ספסל בעת שהיה ביד כל אחד
מישראל חלק פסחו בידן וכשראו כל א' וא' מזומן להם
ספסל כדרך נס אמרו בודאי רצון הבורא ית' הוא
שנשב עליהם וכשישבו עליהם מיד נעשו הספסלים כדמות
הנשרים ועפו עמהם והוליכום לבית הבחירה ושם
אכלו פסחיהם בעזרה ובלילה חזרו למצרים הה"ד ואשא
אתכם על כנפי הנשרים שהן נשרי המרכבה ואביא
אתכם לי לבית הבחירה ע"כ· וגם בשעת מתן תורה
הקב"ה שלח למיכאל ולגבריאל והוליכוהו למשה אצל הערפל
והדו בשם פרק[illegible] ר' אליעזר מ"א וז"ל ויאמרו לו משה
דבר אתה עמנו ונשמעה ושמע הקב"ה קולם
ויערב הר עליון ושלח למיכאל ולגבריאל ואחזו בשתי
ידיו של משה שלא כרצונו והגישוהו לו הערפל
שנ' ומשה נגש אל הערפל גם אין כתיב כאן לא

נגש

נ״ז ע״כ. עוד יש לקשות ויעמוד העם מרחוק ומשה
נגש אל בית הבחירה ודבר עמו כמה דאת אמר
וירא את המקום מרחוק מלמד שנכנס למקום שאין
רשות למלאכי השרת ליכנס ומשה נגש אל
הערפל וכן שלמה אמר ה׳ לשכון בערפל וכן הוא
אומר ויהי שם עם ה׳. ויש לעורר על זה המאמר
א׳ על אומרו ומשה נגש אל בית הבחירה ודבר
עמו היכי משמע ממלת נגש שבית הבחירה
ודבר עמו. ב׳ אם סבירא ליה שמלת נגש נשמע
שבית הבחירה ודבר עמו מה הצורך להביא
ראיה מפסוק וירא את המקום מרחוק. ג׳ מה
ראיה מביא מפסוק וירא את המקום מרחוק.
ד׳ אומרו מלמד שנכנס למקום שאין רשות למלאכי
השרת ליכנס מנין ליה ומה ראיה מביא מהפסוק
וירא את המקום מרחוק. ה׳ אומרו שנאמר ומשה
נגש אל הערפל הוא ו׳ ומפסוק ויעמוד העם
מרחוק ס״ל שנכנס למקום שאין רשות. מה
צורך להביא ראיה מהפסוק ומשה נגש
אל הערפל. ז׳ איך משמע מלשון נגש אל הערפל
שנכנס אל המקום שאין רשות למלאכי השרת
ליכנס. ח׳ אומרו וכן שלמה אמר ה׳ אמר לשכון
בערפל מה בא ללמדנו שנראין כדברים שאין
להם טעם כלל פתרון. ט׳ אומרו וכן הוא
אומר ויהי שם עם ה׳ מה בא ללמדנו שכל אלו
נראין שאין להם לא קשר ולא טעם. י׳ תשובה ר״ע
אמרו ז״ל שבמתן תורה בדבור הראשון
יצאה נשמתן ובדבור השני חזרו נשמות לגופים
ואחר הדבור שני אמרו ישראל למשה דבר אתה
עמנו כדכתיב ויאמרו אל משה דבר אתה עמנו
ונשמעה ואל ידבר עמנו פן נמות שהיו מפחדים
שימותו מנס שנית ולאו כל שעתא מתרחיש
ניסא והקב״ה שמע קולן וערב עליו כנזכר. ושלם
יחיה!

למיכאל ואחזן בשתי ידין של משה והוליכוהו לבית
הבחירה שלא מרצונו והביאו ראיה ממלת נגש
נגש אין כתיב כאן לא נגש רק שלא כרצונו
והביאו ראיה שהוליכוהו לבית הבחירה
ממלת מרחוק כתיב הכא ויעמוד העם
מרחוק וכתיב התם וירא את המקום
מרחוק מה להלן מיירי בבית הבחירה אף כן מיירי
בבית הבחירה ולאחר שהוליכוהו לבית הבחירה נכנס
מלפנים מן המחיצות והביאו ראיה מפסוק חושך ענן
וערפל ובראיתא בילקוט ויקרו פ' מה עמוד ג' וכו'
ומשה נגש אל הערפל לפנים מן מחיצות חושך ענן וערפל חושך
מבחוץ ענן מבפנים וערפל מלפני ולפנים ג' ומשה נגש
אל הערפל וכו' וידוע הוא שלפני ולפנים אין רשות
לשום מלאך ליכנס שם והכוונה צריכין אנו לדעת
שיש עשר כתות של מלאכים בעולם האופנים שהם
בעשי השכינה הנקראים נושאי המרכבה וסנדלפון
מלך עליהם ויש עשר כתות של מלאכים למעלה מהם
בעולם היצירה ומטטרון מלך עליהם וכת העשירית
מכולם הנקראים חיות הקודש וד' חיות הנושאין
המרכבה הם המעולים מכל חיות הקודש ויש עוד
שלכל א' וא' מד' חיות יש ד' פנים כדכתיב ד' פנים
לא' וכתיב ודמות פניהם פני אדם וכן ועל כן ההולך
לצד הימין נקראת אריה וההולכת לצד שמאל נק'
שור וההולכת לאחורי המרכבה נק' נשר
וההולכת לפני המרכבה נקראת אדם נמצא
שהחיה ששמה אדם היא למעלה מכולם ודרז"ל
בירושלמי על פסוק וכל אדם לא יהיה באוהל
מועד מה יוכל אדם לומר לך שאפילו החיה
ששמה אדם שהיא מעולה מכולם אין לה רשות
ליכנס לפני ולפנים במקום שהיה נכנס כה"ג
ביום הכפורים ואמרו בירושלמי וכל אדם
לא יהיה באוהל מועד אפי' ודמות פניהם

פני אדם כן כתב הר' יצחק קארו ז"ל בחבורו סוף
פ' תצוה בשם הירושלמי וכן כתב הקדוש ר' מונח
מרק ז"ל בס' אחרי מות בשם הירושלמי ועוד
הביא ראיה אחרת יותר מוכחת פ' אין מבית הבחירה
מלפני ולפנים במקום שאין רשות לשום מלאך ליכנס שם
כתיב הכא ומשה נגש אל הערפל וכתיב התם אז
אמר שלמה ה' אמר לשכון בערפל מה הערפל
האמור כאן להלן בית הבחירה אף הערפל האמור
כאן בית הבחירה וגם קבל הי' דברות אחר וכו'
ולא זאת בלבד אלא א"כ אפי' כל התורה כולה שקבל
מ' משה בארבעים יום שעמד עם השם הכל קבל
בבית הבחירה במקום לפני ולפנים והביא ראיה
מילת שם כתיב הכא ויהי שם עם ה' מ' יום ומ' לילה
וכתי' התם ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלקים
מה שם האמור בערפל הוא בית הבחירה אף
שם האמור כאן ויהי שם עם ה' הוא בית הבחירה
הרי נברור מדברי אין שתי פעמים נכנס משה
בלפני ולפנים א' בליל פסח מצרים וא' במתן תורה
נמצא שמשה לא הפסיד כלל בשלא נכנס עם
ישראל ~~[illegible]~~ הפסיד עם בארץ כמו שנכנס יהושע שאדרב'
זה היה מעליותא דמשה ולא גריעותא שדור המדבר
הנקראים דור דעה הם אותם השש מאות אלף שנולדו
שמו במצרים והושלכו ליאור וניצולו בזכותו בדאיתא בבר'
בסדר פ' ויחי על פסוק וידגו לרוב וכולם הי' נשמתם מבחינה
הנקראת חמה ומשה הי' רועה יותר שמשל לחמה
כדרז"ל פני משה כפני חמה ובניהם שהי' נשמתן ממלכו'
הנקראת לבנה יהושע הי' רועה אותם שנמשל ללבנה
כדארז"ל פני יהושע כפני לבנה הרי שהיה מעליותא
במשה ולא גריעותא כדאיתא בס' הזוהר פ' בראשית
דף כ"ף כ"ח עמוד ב' וז"ל ואית דמשה הוה לאו הכי
כד נפקי ישראל ממצרים מסטרא דיובלא וכל אינון שתין
רבבן מעלמא עלאה ה' ההוא ונהורא דיוקנא אזלו במטרא
יחד מינהו לא עלו לא בניהון תולדין דילהון כדקחזי דאינון
דס"ב

דסיהרא ע״כ ולענין שלכן שאין המשל דומה לנמשל המשל אומר
לימים אבל שריה דמשמע שהחולה לא י׳ עבר צווי הרופא
כו כוס לא לאחר זמן דהכי משמע מתלת לימים והנמשל
שהוא אדם הראשון כו כוס עבר כדאיתא ׃ תשובה
שאדם הראשון לא תמה שלא הוזהר לא כו כוס
שהרי מוזהר ועומד היה מיום ראשון כדכתיב. ומוסף על
כי מהים דא מלאך המות שנברא על תנאי שאם אדם
יעבור על צוויו יתגבר אותו עליו נמצא שנשמתו של אדם
מוזהר ועומד מיום ראשון ועוד תשובה אחרת איך אותה
השעה שעבר בצווי לעבירה חשובה קרוב לשלש שנים
דהכי משמע ממדרש כ״ר ויקרא רבה וז״ל דרש ר׳ יהודה בן
בז׳ מי יגלה עפר מעיניך שלא יכולת לעמוד על צווי אפילו
שעה אחת הרי בניך ממתינים שלש שנים על הערלה בויקרא
רבה פ׳ כ״ה וכסדר קדושים ת׳ ר״פ כ״ה ועיין בחבור שערי
אורה שחבר מהר״ר יוסף גיקטיליא ז״ל בספירת כתר
על ענין פגימת הלבנה ומשם תשכיל שאם היה ממתין
שעה א׳ היה מותר לאוכלו והרי איסור ערלה ג׳ שנים
ואם היה ממתין שעה שלמה היה חשובה כ״ב ומעלה עליו
כלו המתין ג׳ שנים נמצא שאעפ״י שלא המתין שעה
תמימה ואפי׳ שלא היה ממתין חצי שעה ולא שמינית
שעה לא כל שהוא חשוב כמה ימים הרי שהנמשל
דומה למשל כמה שאמר לימים׳ תירוץ ל״ג אומרו
שארית שזה אינו צא ולמדנו שצדוק הדין שהצדיק עליו
משה ע״ה חשוב ומהודל יותר ממה שהצדיק עליו אדם
הראשון הוא גלוי ומפורסם שהוא המית את עצמו
בעבור שכבר הותרו על האזהרה והעונש כדכתיב
כי ביום אכלך ממנו מות תמות ולכן אין
להחזיק עליו כ״כ טובה אמנם משה לא הותרה
על העונש כלל ואפי׳ על האזהרה לא הותרה לא ברמיזה
כדרז״ל במלת ויצום על בני ישראל ועכ״ז הצדיק עליו את
הדין לכן כדאי ודי להחזיק לו טובה ולהיות משקול
משה כנגד כל ישראל כי כהצדיק עליו את הדין כאלו הצדיקו
כל ישראל עליהם את הדין וראיה לזה ממה שדרשו רז״ל

דימחשיך פני הבי׳

בשלש שנים

בפרשת חקת כתיב וישלח ישראל מלאכים וכת׳ בה הדברי׳
כתיב ואשלח מלאכים ממשמע משה לבדו שלח המלאכים
וקשו קראי אהדדי ותירצו שאלת ז״ל שהאמת הוא
שמשה שלחם וכיא למדנו שכשלוח אותם משה חשוב
כאלו שלחם כל ישראל כמוכן כהצדיק משה את
הדין כאלו הצדיקו עליהם כל ישראל וכשאמרו משה אל
אמונה ואין עול כאלו אמרוהו כל ישראל ובעבור
שכל מדותיו של הקב״ה מדה כנגד ישר אר[illegible] מדה
שאעפ שכל המדות בטלו מדה כנגד המדה
לא בטלה את ה׳ כדכתיב אתה האמרת וכתי׳
וה׳ האמירך כמוכן כאן ישראל אמרו אל אמונה
ואין עול קדוש ברוך הוא א׳ אמרית ישראל לה
ישעו עולה ותירוץ שלת מי אמרו מוכן שהקב״ה
אמרו ותירוץ משלת למה אמר ואף אני שהיה
מי שאמרו ואני אומר הדרך לומר ואף לשון
רבנו כדי לקיים מדה למדה ותירוץ למה אמ׳
לו אף ולא גם שלשון אף גם עדיף שהוא לשון
חשוב והתשובה היא בעבור שישראל הם כנגדו
ולא הצדיקו לא כהצדיק משה חשוב כאלו הצדיקו
ישראל ולכן נאמר בלשון אף ולא בלשון גם ותירוץ
שלת י״ג בודרך להביא ראיה איך ישראל הצדיקו
עליהם את הדין מהתורה ומהכתובים ומהנביאי׳
דכתי׳ אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא
שכאומרו ומשה כאלו אמרוהו כל ישראל וכמו
כן מהכתובים דכתיב להגיד כי ישר ה׳ כאומרו
משה כלו כי אמרוהו כל ישראל וכמו כן מהנביאי׳
דכתיב כי ישרים דרכי ה׳ שכאומרו הושע
חשוב כאלו אמרוהו כדרך על ענין תרי קראי
שאמרנו יקד וישלח ישראל מלאכים וכתי׳ ואשלח מלאכי׳
מכאן שכל מה שעושה הפרנס הממונה על
הצבור כאלו עשאוהו כל הצבור
פרשת עקב כתיב וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש בנו
ה׳ אלקיך מיסרך ברכות פרקא קמא אמר רבא
אמר רב סחורה אמר רב הונא כל שהקב״ה חפץ בו מדכאו

בייסורין

בייסורין שנ' וה' חפץ דכאו החלי יכול אפי' לא קבלם מאהבה ת"ל
אם תשים אשם נפשו מה אשם לדעת אף ייסורין לדעת ואם
קבלם מאהבה מה שכרו יראה זרע יאריך ימים ולא עוד אלא
שתלמודו מתקיים בידו שנ' וחפץ ה' בידו יצלח ע"כ;
יש לעורר בזה המאמר א' ידוע הוא שאין הקב"ה אוהב וחפץ
אלא לאוהבין ולעושי רצונו שהם הצדיקים כדכתיב אני אוהבי
אהב ומשחרי ימצאונני וכתיב כי צדיק ה' צדקות אהב ואיך
יתכן לצדיקים שהוא חפץ בהם להלקותם ולייסרם על לא
חמס בכפיהם הלא יעוות משפט ואם שדי יעוות צדק חלילה
לאל מרשע ושדי מעול הצור תמים פעלו אל אמונה ואין
עול צדיק וישר הוא: ב' קיימא לן שכל מדותיו של הקב"ה
מדה במדה כדאית' בריש פרק חלק ועוד אחז"ל שאעפ"י שכל
המדות בטלו מדה כנגד מדה לא בטלה כדאית' בב"ר פרשת
ט' ואם כן לצדיקים עושי רצונו הי' ראוי לתת טובה מדה במדה
ולא לייסרם שהוא היפך מדה; ג' אומרו מדכאו בייסורין זהיה
ראוי שיאמר מדכאו או יאמר מייסרו ואם הכונה היא לומר שני
מיני ייסורים יאמר מדכאו ומייסרו; ד' צריך שנדע אי זה מין
ממיני הייסורין נקרא בלשון מייסרו; ה' אומרו כל שהקב"ה חפץ
בו מדכאו מה ענין אותו שהוא יגע בתורה כל דנפיק מיניה
חרבה דאם כן איזה שאנו רואים אותו שהוא יגע בתורה ובמעשים
טובים כל ימיו ואין לו ייסורין נחזיק אותו לרשע גמור הואיל נחזיר
ואין הקב"ה חפץ בו; ו' מה ראייה מביא מפסוק וה' חפץ דכאו
החלי שפסוק זה וכל אותה הפרשה איירי במשיח בן דוד כנודע;
ז' למה שינה בעל המאמר לשונו שאמר מדכאו בייסורין הי' לו
לומר מדכאו בחלאים הואיל ומביא ראייה מפסוק דכאו החלי; ח'
אומרו יכול אפי' לא קבלם מאהבה ואם הוא כל כך צדיק גמור שהקב"ה
חפץ בו איך אמר יכול אפי' לא קבלם מאהבה פשיטא שאם ~~צדי~~
צדיק שיקבלם: ט' קושיא פנים ואחור שהם מעינן שלשה גדולי
הדור ר' חנינא ור' לעזר בן פדת ור' יוחנן שכל אחד משלשתן
אמרו לא הן ולא שכרן; י' מה ראייה מביא מפסוק אם תשים אשם
נפשו; י"א אומרו מה אשם לדעת אף ייסורין לדעת שהם דברים
בלא טעם כחלום בלא פתרון; י"ב אומרו ואם קבלם מאהבה מה
שכרו יראה זרע יאריך ימים תימא שכל מדותיו של הקב"ה מדה
כנגד מדה ומה ענין יראה זרע יאריך ימים עם ענין המקבל ייסורין
מאהבה; י"ג ולמה אמר שתי מיני שכר מה חשיבות יש לראה
זרע אצל יאריך ימים לשיהיו שניהם שכר קבלת הייסורין מאהבה

מדה כנגד מדה שזה אינו דומה לייסורין: וד' אומרו ולא עוד לא
שתלמודו מתקיים בידו אם שנותן שכר קבלת הייסורין
מאהבה לעריבינהו ולתרוייהו ואמר יראה זרע יאריך ימים ותלמודו
מתקיים בידו: קו' איך יתכן להיות שנותן שכר קבלת הייסורין
מדה כנגד מדה שאין אחד מהם דומה לחבירו; ון מנ"ל לבעל
המאמר שחלת וחפץ ה' איירי בתלמוד תורה שהביא ראייה ממנו
שתלמודו מתקיים בידו שזה בירושלמי משמע דחפצי שמים זו
מצות ומעשים טובים וז"ל ר' ברכיה ור' חייא דכפר תחמין חד
אמר אפי' כל העולם כלו אינו שוה לדבר אחד מהתורה וחד אמר
אפי' כל מצות התורה אין שוות לדבר אחד מהתורה ר' בא
בשם ר' אחא כתוב אחד אומר וכל חפצים לא ישוו בה וכתיב
אחד אומר וכל חפציך לא ישוו בה חפציך זו מצות ומעשים
טובים אבנים טובות ומרגליות וכל חפצים לא ישוו זו מצות ומעשים
טובים דכתיב כי באלה חפצתי נאם ה' עכ"ל הרי בהדיא שמצוות
נקראים חפצי שמים ולא התורה ואיך אמר שחלת וחפץ ה' איירי
בתלמוד תורה תשובה יש מפרשים על קוד ענין ייסורין מאהבה
שהשם ית' מדכא בייסורין לצדיקים מאהבתו אותם כדי להרבות
שכרן ליתן להם שכר משנה שכר על מה שהשתדלו בתורה
ובמצוות בעולם הזה ושכר על קבלת הייסורין כי אינו דומה
מי שהשתדל בתורה ובמצוות בעולם הזה מתוך ריוח והצלחה
והשקט ושלוה למי שהשתדל בה מתוך דוחק וייסורין וכן
שנינו במשנה בן הא הא אומר לפום צערא אגרא שלפי שיעור הצער
יהיה שיעור השכר וזה הפירו' נאה ויפה הוא אבל אינו מתיישב
על דברי בעל המאמר כאשר תבאר לקמן וי"מ באופן אחר ואומרים
שידוע הוא שהנשמה והגוף הם צרות זו לזו ומי שרודף ומשתדל
אחר תאוות גופניות מחזיק חלקי הגוף ומחליש חלקי הנשמה
והרודף ומשתדל אחר תורה ומעשים טובים מחזיק חלקי הנשמה
ומחליש חלקי הגוף חלקי הנשמה מתחלשים וכן בהפך
שבזה נופל זה קם לכן השם ית' מאהבתו את הצדיקים
נותן להם ייסורין בגופן בעולם הזה להחזיק חלקי נשמתן עם
פירוש זה טוב ויפה אבל אינו מתיישב לבעל המאמר כאשר יתבאר
ויש מפרשים שהשם ית' מדכא ומייסר לצדיקים בעולם הזה לכפר
עונות אנשי דורו כדכתיב והוא מחולל מפשענו מדוכא
מעונותינו מוסר שלומנו עליו ובחבורתו נרפא לנו כדאיתי' בספר
הזוהר פרשת פנחס דף רי"ח עמוד א' וגם פירוש זה אעפ שהוא
טוב ויפה אינו מתיישב על דברי בעל המאמר והפירוש המתיישב

על דברי

על דברי בעל המאמר הוא זה וטרם שנפרש צריך להקדים הקדמה
אחת והיא זאת שאמרו ז״ל שהאדם נמשל לכלים בין לענין טומאה
בין לענין נקיי ממון דלענין טומאה קיימא לן שאין ראשון עושה שני
באדם וכלים שהטומאה מתפשטת עד ששה מדרגות אליבא דתנא
דאזלינן ר׳ יהושע עד שבעה ואלו הם הם מדרגה ראשונה אב
אבות הטומאה ב׳ אב הטומאה ג׳ ראשון לטומאה ד׳ שני בחולין
ה׳ שלישית לתרומה ו׳ רביעית לקדשים ר׳ יהושע אומר רביעית
עושה חמישית לקדשים שהם שבעה ובאדם וכלים לא שייך בהוא
טומאה שני לא עד ראשון לבד אבל מראשון ואילך לא שייך
לא באוכלין ומשקין הרי בהדיא שאדם וכלים שוים לענין טומאה
ולענין נקיי ממון תניא כי יכרה איש בור או כי יפתח איש בור
ולא יכסנו ונפל שמה שור או חמור ל שור ולא אדם
חמור ולא כלים הרי שחייב בשור וחמור ופטר באדם וכלים
שאדם וכלים שוים ולענין טהרת הכלים קיימא לן שהטהרה
מתחלקת לשלשה מדרגות א׳ כלי שנשתמשו בכלי ראשון על ידי
האור ב׳ שנשתמשו בו בכלי שני ג׳ שנשתמשו בו בצונן כגון
כוסות וקיתוניות ואין להם טהרה אחרת לא כבולען כך פולטן
כלי ראשון שנשתמשו בו על ידי האור כגון מחבת ויורה
טהרתו בחמי חמין על ידי האור וכלי שני שנשתמשו בו
בצונן ופירוש פושרין מלשון פשרה ר״ל ז״ל שהוא אמצעי
בין רותחין וצונן אשפ שהוא חם ביותר שהיה מפשר ומתיך
את השמן הואיל ואינו רותח נקרא פושרין דכתיב וחם השמש
ונמס ומתרגמינן ופשר ר״ל שהיה השמש כל כך חם ביותר
שהיה מפשר ומתיך את המן וכמו שלענין טהרת הכלים
יש לש שלושה מדרגות כנגד חטאות ועונות ופשעים וכנגד
עבירות חמורות ובינוניות וקלות טהרת כתמי הנפש
מהעבירות החמורות אינו לא במיתה וטהרת כתמי הנפש
מהעבירות הבינוניות על ידי חולאים וטהרת כתמי הנפש
מהעבירות הקלות על ידי עניות וחסרון כים וידוע הוא
כי סמאל וסיעתו פרנסתן וכוחם באה ממדת הגבורה ויש לסמאל
שלושה מיניה חולאים להעניש את האדם ולטהר כתמי נפשו
ם וסמאל יש לו שבעים שמות כנגד שבעים שרי האומות
שהם תחת ממשלתו ואחד משמותיו הוא רוח סערה וכתיב רוח
סערה עושה דברו ר״ל שאינו עושה דבר לא ברשותו והשלשה

מיניה

[illegible]י שלוחים הנ׳ הבת הראשון קשים והבת השנית הבינוניים
והבת השלישית רפים בת הראשון ממונים על המיתה ובת השני
על החולאים ובת שלישי על העניות בת הראשון הממונים על
המיתה אין רשות לשום אחד מהם להמית שני בני אדם כי
לא נברא לא ליטול נשמה אחד ולאחר שנוטלה נשלמן
ימין של המלאך הנוטל ואעפ׳ שסוד זה ידוע אצלן עם כל זה
מרוצה ומפייס ומפוייס ליטול הנשמה כענין הדבורים שאעפ׳
שיודעת שעקיצתה היא מיתתה עם כל זה היא מרוצת למות
כדי ~~[illegible]~~ לעשות רע כברזל על תקון כאשר תשיגה
הדבורים ודע כי בערך מדרגת הנפטר בין איש בין אשה
בין קטון בין גדול כן מדרגת המלאך הבא ליטול הנשמה
ודע כי ענש המיתה גדול שאין למעלה ממנו שנוגע בכל
שבעה חלקי הגוף וגם בנפש שבעה חלקי הגוף השלשה
מהם עיקר הגוף והם העצמות והגידים והעור והארבעה הם
השמן והבשר והחלב והדם הם הקהל שבגוף והמיתה נוגעת
בכולם ובקברים נרקבים וחוזרין לעפר; והנפש אחר פטירתה
מכניסין אותה לנהר דינור ושם נשרפת וחוזרת ומתחדשת
כבתחלה כענין עשיות של זכוכית שאחר שבירתן מכניסין
אותן לאור וחוזרין ועושין אותן כבתחלה וענין החולה הוא
עונש בינוני שאינו נוגע בנפש וגם אינו נוגע בעיקר הגוף שהם
עצמות וגידים ועור לא בשאר הארבעה שהם השומן והבשר
והחלב והדם שמתחלשים ומתמעטים ואין לך חולי בעולם שאין
לו מלאך ידוע ממונה על אותו חולי ונכנס בגופו של אדם וממנו
הקדחת ואינו מתרפא

[illegible] הנגזרים [illegible] להמית [illegible] ליטול הנפשות
הנגזרים [illegible] שלוחים [illegible]
[illegible] המלאך הנוטל [illegible] העולם [illegible]
[illegible] לו כח ורשות ליטול נפש [illegible]

בה מלאך הנוטל [illegible] המלאך [illegible]

וכן [illegible]

[illegible]

·קיכו מתרפא עד שיצא אותו המלאך · אי אדם שיולד וחולין
עד שיתכפרו לו כל עונותיו כדרז"ל על הפסוק הסולח לכל עוניכי
הרופא לכל תחלואיכי · וענין העניות הוא עונש קל לפי שאינו נוגע
לו בנפש ולא בגופו כלל · זא כמאונו שביה דבר תוך ונחרד ממנו
ועם כ"ז היא קשה מכולם כדרז"ל על פ' [illegible] בחרת מעוני [illegible]
הקדמה · ותחלה להשיב דע כי כשאדם יזדמן נגדו אחת מעבירות הבינונית
שעונשה חולי הקב"ה מרוב אהבתו מקל עליו ומחליף אותו בעניות במקום
חולי והיינו דאמר בעל המאמר מדכאו ביסורין ר"ל מדכאו בעניות
וביסורין ר"ל מקום יסורין שהם חולי כדי שיוכל לעסוק בתורה
ובמצות מה שלא היה יכול לעשות כשהוא חולה ואם יזדמן לעבירה א'
מן העבירות החמורות שעונשה מיתה הקב"ה מרוב אהבתו מקל
עליו ומביא עליו חולי במקום מיתה כדי ליתן לו זמן לאחר
שיתרפא לעסוק בתורה ובמצות כדי להשלים נפשו [illegible]
שמאהבת השי"ת את הצדיקים מקל עליהם כשחייבין עליהן [illegible]
שהיא עונות עונש גדול נותן להם חולי שהוא עונש הבינוני
והכי איתא במדרש ילמדנו סוף פ' יתרו וז"ל וידעת עם לבבך כי
כאשר ייסר איש את בנו ה' אלקיך מיסרך מהו וידעת עם לבבך הוי
יודע לבבך מעשים שעשית שיסורין שתבא עליך אלא לפי
מעשיך הן ע"כ ר"ל שיסורין הן קלים ולפי ערך מעשיך [illegible]
ומאהבת השי"ת במכ לבבך ממעט ביסורין וכשחייבים
עליהם העונש הבינוני שהוא החולי נותן להם העניות
שהוא עונש קל וכשחייבים עליהם העניות שהוא עונש הקל
פוטר אותם בלא כלום · והיודע סוד והוא ישמע [illegible]
בדרך ומקורה המשפט יבא עם זקני עמו ושרין יסוד לקוד
[illegible] נקמה בלא משפט יכין [illegible] להעניות פוטרו בלא
כלום וכבר נתבארו פסוקים אלו בחבורינו עיין שם ·
ובזה נתרצו קושיא הב' גם הג' [illegible] לעשות הוא זה
שאמת הוא שכל אותה הפרשה מורה [illegible]
מפסוק [illegible] חפץ דכאו החולי [illegible] במשיח [illegible]
יכול אפי' [illegible]
[illegible] וכו' [illegible]
[illegible] בטהרת הכלים [illegible]
[illegible]
[illegible] החולי במקום [illegible] את העניות במקום החולי
והשיב ואמר שהוא דומיית הקרבן שהיא [illegible]
בעזלק שאם אדם חטא בהמה [illegible]

נת
זקמה
אמר
קי
ור

הרואה

בגרועה. שיסורין הבאים שאין לה הפסק ונותח חושב כדעתו ואומר
בלבו שכל אותן העונשין היה ראוי לעשות לו ומאהבת הש״י לשמן
שרו ומרוב רחמיו הקל מעליהם ומתוך כן נכנע ומצטער וע״י הכנעה זו
חשב לו כאילו קבל עליו כל אותן העונשין ומתוך כן נטהרו בחליי נפשו
ונתכפרו. כמו כן הצריך כ״כ. מה שבא עליו עניות צריך שיחשוב בלבו
שאותו העניות בא לו במקום חולי שהיה ראוי לבא עליו ומאהבתו הש״י
הקל מעליו והביא לו אותו העניות במקום חולי ומתכפר בחליי נפשו והכי
איתא בילקוט סוף פ׳ יתרו וז״ל ולא עוד אלא שיסורין מרצין יותר
מקרבנות שהקרבנות בממון והיסורין בגוף וכן הוא אומר עור בעד עור
וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו ע״כ. הרי בבירור שהעניות הוא יותר
קל מהחולי וכמו כן כשבא עליו חולי צריך שיחשוב בלבו שבא עליו במקום
מיתה ומאהבתו הש״י הקל עליו ונחשב לו אותו החולי כמיתה וע״י זה
מתכפר לו ונטהרין בחליי נפשו. וזהו פירו׳ וכו׳ אפילו לא קבלם
מאהבה שצריך שיחשוב בלבו שמאהבתו הש״י הקל עליו ובא לו
עניות במקום חולי וחולי במקום מיתה והביא ראיה מפסו׳ אם תשים
אשם נפשו ופירש מה אשם לרצות אף יסורין לרצות שכמו שקרבן
אשם צריך החוטא לחשוב בלבו שכל אותן העונשין הנעשין לבהמה
הין ראוין להעשות לו ומתוך כך מועיל לו קרבן ומתכפר לו כך יסורין
הבאים לצדיק צריך שיחשוב בדעתו שמן הראוי היה להענש עונש
גדול מזה ומאהבה הקל עליו והכי איתא בילקוט סוף פ׳ יתרו
ר׳ נחמיה אומר חביבין היסורין שכשם שקרבנות מרצין כך היסורין מרצין
בקרבנות כתיב ונרצה לו. וביסורין כתי׳ והם ירצו את עונם תירוץ
לכן דנו איש שיש מיני חוליים א׳ חולי נובע בלא כאב ב׳ הוא חולי
או מכה. שיש בה כאב גדול. החולי הנובע שהוא בלא כאב צריך הצדיק
לקבלו מאהבה כדי שיועיל לו במקום מיתה. אומנם החולי או המכה
שיש בהם כאב אעפ״י שלא קבלם מאהבה יועיל ומועיל שאין אדם
נתפס בצערו כדרז״ל על פסוק איוב לא בדעת ידבר איוב כרשע
ודבר אין כתיב כאן אלא לא כדעת מכאן שאין אדם נתפס בצערו.
ועוד איתא בגמרא אמר רב אלמלא נגדוה לחנניה מישאל ועזריה
הוו פלחו לצלמא הרי בהדיא היסורין שיש בהם כאב שהם קשים
ממיתה משונה ואותן היסורין שבאו על ר׳ חנינא ועל ר׳ אלעזר בן פדת
ועל ר׳ יוחנן היו יסורין של כאב וקשים שהיו יודעים נאמנה שזה ס
מאהבה רק שמאהבתו הש״ית הקל עליהם חולי במקום מיתה עם
לזה בהיות שאותו החולי הוא חולי של כאב קשה ממיתה משונה
לכן אמרו לא הן ולא שכרן ובחרו מות מחיים. ומעתה יש לשאול הואיל
וחולי של כאב הוא קשה ממיתה משונה אם כן אין לומר שמאהבתו הש״ית

הקל

הקל עליו ונותן לו חולי במקום מיתה המשונה. סוף סוף אהבה
היא וקולה יקרא בעבור שלאחר שיתרפא יוכל להשלים נפשו
מה שלא היה יכול לעשות אחר המות— עוד יש לשאול למה שתכן
הצדיקים על מזלותם שהביא עליהם חולי של כאב שהוא קשה
ממיתה משונה. התשובה היא מפני שרצה הקב"ה שהם צדיקים
גמורים ויכולים לסובלן כדרז"ל על פסוק ה' צדיק יבחן וכו' וכדי
ליתן להם שכר מעלה. ד"א כשהיסורין הם חולי של כאב הם
לכפרת כל הדור. ולכפרת כל הדור לא קני חולי בלא כאב
עוד יש לומר בעבור שחולי הטבע מאריך זמן כדי שיועיל
במקום מיתה. אמנם חולי של כאב בשעה אחת יש בו
שיעור מיתה בג' יום או יומים ותכף ומיד נטהרין מתמי נפשו
ונקלה. ועוד שישאר לו זמן הרבה לישתדל בתורה. ובמצות
להשלמת נפשו.. ויורק לובל: הוא שאם קבלם מאהבה הקב"ה
ושלים כוונתו וטעמא מאי אמרינן שהקב"ה נתן לו חולי במקום
מיתה כה ליתן לו זמן להשלמת נפשו ואם הוא ראוי לבנים
בנין שראוי להוליד ויש לו אשה ראויה ללדת ויקיים זרע לקיים
מצות פריה ורביה כדי שלא ימחה שמו מישראל. ואם אינו ראוי
להוליד יאריך ימים כה שיהיה לו זמן להשלמת נפשו. ועוד
שיזכה לחבר ספר שיזכר שמו עליו כמו שדרז"ל ז"ל ענין דניאל
וה' יתן יצליח בידו שבזמן מעט מעער יחבר ספר ראוי ומקובל
וזהו אומרו ותלמודו מתקיים בידו כדכתיב וחפץ ה' בידו יצליח
באופן שיראה זרע ויאריך ימים ותלמודו מתקיים בידו שנתן
כונה אחת להשלמת נפשו שהקב"ה לו ניתן לו חולי במקום מיתה
ובזה נתרצו קושיות י"ב וי"ד וי"ג וכו' תירץ לו' ו' אמת הוא שכל
התרי"ג מצות נקראים חפצים ומצות ת"ת שהיא חפץ אחת שקולה
יותר מכל התרי"ג חפצים והיא המיוחד שבכולן ולכן נקראת חפץ ה'
כדכתי' וחפץ ה' בידו יצליח. תם ונשלם
ודרך שכל דברי מאמר זה ומשאו הכל כלול המוד בפסוק וידעת
עם לבבך וגו' שהיא נושא מאמרנו זה יש לדקדק בפסוק זה
צורך לאריכות זה שהיה די שיאמר ה' אלהיך מיסרך. ושדרשה אומר
כאשר ייסר איש את בנו ויאמר ה' אלהיך מיסרך כאשר ייסר
איש את בנו הואיל ומדבר כנגד כל ישראל וקראם בנים אתם לה'
אלהיכם. עוד המאמר ופסוק זה נדרש כנגד או' שהוא אחת משלשה
מתנות שנתן הקב"ה לישראל ע"י יסורין דכתי' מיסרך לה כי ה' אלהיך
מביאך אל למה הענין בנתיב בפסוק ושמרת את מצות ה' אלהיך
[illegible]

ללכת בדרכיו וליראה אותו׳ עוד נמק שנה המתרגם שתרגם
מלת יסורין בלשון למוד שתרגם כמה דאליף גבר לבריה
ה׳ אלהיך מליף לך ובפרשת אם בחוקותי תרגם מלת ויסרתי
אתכם ואדרר ואלפון מלשון אלפת מרדות ובכל כי תמצא בענין יסורין
אם רע כתיב ויסרו אותו ותרגם ויאלפון יתיה מלשון מלקות
התשובה כוונת הפסוק כי ללמדנו שהקב״ה אוהב את הצדיק
כאדם שאוהב את בנו אוהבו ולכך כתב אשר את בנו
בלשון יחיד ולא בנו לא לרמוז את בנו [struck-through text] ובשמייסר
אותו אין הכוונה נרדותו והלקותו אלא ללמדו דרך ארץ
ולכך אין מייסרו כדי דין אלא מקל עליו ומייסרו באהבה
ונותן לו ענות [illegible] קולי וחולי במקום מיתה ויוכל זה
ליתן לו זמן להשתדל בתורה ובמצות להשלמת נפשו׳ ולכן התקין
בפסוק ושמרת את מצות ה׳ אלהיך ואח״כ ושמרת זו הלמוד את
מצות זה קיום מצות ליתן טעם שהקב״ה מקל עליו יסורין באהבה
כדי לקיים ושמרת את מצותו׳ ידע שהכל תלוי בקבלת יסורין
מאהבה שאם לא יכוון הלכן ויסיח דעתו שהיה ראוי ליענש
עונש גדול מזה לזה שמארכתו השגחת הקל עליו׳ ועוד יש לדקדק במלת
וליראה אותו דמשמע שמייסרו כדי שיהיה ירא מלפניו השי״ת׳ וזה
אינו שאדרבה אפכא מסתברא דהואיל ומקל עליו לא יפחד ויירא
מלפניו׳ תשובה על דרך האמת שכוונת ליראה אותו היא כדי
שיתדל בחכמת הקבלה שהיא עץ חיים שהוא שלמות הנשמה
ושלמות וזמה לזהוה הבאה מהיוד ראשונה של שם הק׳ [illegible]
הנקראת יראת הנהיית יראה פנימית הנקראת חכמת אלהים
וחכמה עלמה נקראת יראה חצונית וכן אמרו ז״ל במדרש רות
מהזוהר יוה״ד ראשונה של שם כי יראה לאדם שיהיה מתירא
ממנו השי״ת ז״ל ויברא אלהים את האדם בצלמו׳ מן היוד אתער
יראה לאדון האדונים שיהיה אדם מתירא ממנו׳ ומן ה״א אתער
תשובה לאיש׳ ומן וא״ו אתער לאדם תורה ומן ה״א מעשים
טובים ע״כ׳

... זה כי רואה ... [illegible] אשר לא ... [illegible]
ולא נשבע למרחה אחור ... [illegible]
לא זה יובן עם ענין א שמביא בעקרו אחד ... [illegible] להחזירו
מאה פרוטים והגיע זמן הפרעון אשר לא תן לו המאה פרוטים
אם אם חייב לו אלא נתתים לך פעם אחרת ... לו אלא נתתים
אלא ... מלוה תשבע איך נתתים לו אתה ... הלוה לפני רבא
... שלח רבא שליח ... לבית הלוה ... הלוה עשה עצמו
... ולקח קנה וחקקה ועשה חלולה ... פרוטים
בתוכה ... לבד לקח הקנה ... לשען עליה
ובואו לפני רבא אמר ... הלוה תן לי ...
... אלא נתתים לך אלא ... כפי הדין חייב
שבועה ... שיתן לו ... המלוה ... הכעס הקנה
בידו ותשבר ונפלו ... המעות בארץ ... שהלוה לא נשבע
לשקר אבל היה בזה ... ולא נשבע
... של ... נטה ...
לקח ... הוא יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו
... מי ש... השלמות ... ונה לבב וכו' זה היו
דורשין ... ראוי לדרוש ברבים בפני עדה קדושה
... כזאת ... שלי בקרב העם הזה
אשר ... שרוצה לשים עצמו בקרב העם הזה לדבר דברי
תורה צריך שיהא ... בהיותי חסר ...
השלימיות וראיתי כי ... יפה לי ... אבל בעבורי
... ושלימות ... העם הזה ... וזה אמרתי
... הנה אשר ... ודרכם נעשות צדקה
וכברם עם ... העוסקים בתורת ה' וזה חזרתי ואמרתי
... עליהם ... להם קרים
... מי שעוסק בתורה הם ... מחזיקים בידו כדי שנוכל
בה ... אותה ... וזה חזרתי ואמרתי
... עומד עליהם ... עתה ...
... שלומד תורה ... הם ... להם
בידו ... כי ... גדול כמו שאמר שלמה המלך
עץ חיים היא למחזיקים בה ... לא ...
וכן אמרו ... כל ...
... וכן ... שלא ... החכמה בצל
הכסף ... לאיש כמוני ...

אמר הלוה נמנה תפוס הקנה כודך שלא אשבע עד וישבע לו כל מה ... חייב עד ... [illegible]

ואתה

ויאחני שלא ברשותם כדי שלא יתבבו בזיו ובאיתי ללמוד תורה מתוך
עוני ומתוך צער ועכשיו אין לי על מה לסמוך כתמעטו ההספקות
שנתייקרו המזונות ואיך אוכל ללמוד תורה הלא יתמו מעותיכם
מה ואמרו רז"ל לא נתנה תורה אלא לאוכלי המן הקושיא שהן
אם אין קמח אין תורה באופן כי כונתי לצאת מארץ ישראל
הוא אם אוכל לעבות שום דבר להשיב נפשי כדי שאוכל
ללמוד בארץ ישראל כי היא יופיו והדרו של עולם והמרגלים
לא נענשו במיתת המגפה החמור כמו שאמרו רבותינו ז"ל
שהיו תולעים יוצאין מלשונם ונכנסין לטבורם לא על שדברו
לשון הרע על ארץ ישראל וקשה אם הלשון חטאה ודברה
לשון הרע על ארץ ישראל הטבור מה חטא אלא
הכונה כי ידוע הוא שארץ ישראל היא טבורו של עולם
והם דברו לשון הרע על ארץ ישראל שהיא טבורו של עולם
על כן נענשו בטבורם לכן שהיו תולעים יוצאים מלשונם
ונכנסין לטבורם בפרשה יש להקשות כי למה כלו שהתפלל
משה אדונינו על יהושע כמו שאמרו רבותינו ז"ל ויקרא משה
להושע בן נון יהושע שהתפלל ואמר יה יושיעך מעצת מרגלים
ולמה לא התפלל ג"כ על כלב ועוד איך אמר ויקרא משה
להושע בן נון יהושע כי מצאנו בתורתינו הקדושה שקראו
יהושע קודם במלחמת עמלק ויאמר משה אל יהושע בחר לנו
אנשים וצא הלחם בעמלק ואח"ך אומר עתה ויקרא משה להושע
בן נון יהושע שנראה שעליו קראו אבל הענין הוא כי משה אדונינו
נתירא ברעותו כי יהושע היה בא משבט אפרים ואפרים בא
משבט יוסף שנ' בו ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם אז
נתירא משה אולי בהיותו בא מאותו השורש אולי הוא ג"כ יוציא
דבה על הארץ לכן התפלל ואמר יה יושיעך מעצת מרגלים
א"נ נוכל לומר שמה שהתפלל על יהושע ולא על כלב הוא
מפני שמה שנבאו אלדד ומידד במחנה היה משה מת ויהושע
מכניס את ישראל לארץ וכן תרגם ראשי תיבות של מתנבאים
הוא משה תנוח נפשו בארץ החיים יהושע מכניס ישראל לארץ אמר
משה אם אין אני מתפלל עליו ואמרו שמה שאמרו [illegible] ליהושע
הוא כדי שילכד בעצת המרגלים וימות כדי שלא יטול מלכותו
לזה התפלל עליו ואמר יה יושיעך ובזה ה' יזכה משם אחר
הטעם הוא מפני שהוא התחיל להלחם בעמלק כמו שאמר ויחלוש
יהושע את עמלק וזה השם אינו שלם כמו שאמר כי יד על כס יה

לזה התפלל בזה השם ובזה נבין ענין אחר למטה בסוף ויהס כלב
את העם אל משה יש להקשות למה דבר כלב אילו הדברים
ולא יהושע בהיות יהושע גדול ממנו למה לא דבר יהושע אילו
הדברים אלא היותם לכלב שידבר אילו הדברים אבל הענין
הוא כי יש לנו הקדמה ידועה ומפורסמת שחכם לא יקרא
אלא מי שרואה את הנולד אמר יהושע אם אני מדבר אילו
הדברים עלה נעלה וירשנו אותה יאמרו לי מה לו ולצרה
בשביל היותו מלך ושר כישרו לזה אמר עלה נעלה וירשנו
אותה ולא דברו כלל אבל כלב לא יוכלו לומר לו שום דבר
כי הוא לא נתמנה להיות מכניס את ישראל לארץ ולזה לא דבר
יהושע וזה שקראו עתה יהושע כי מקודם שנקרא הושע
כמו שאמר הכתוב ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל
הוא כי מעיקרא נקרא יהושע על שם העתיד אבל עתה
נתוספה לו היוד על שם שנצול שכר העשרה מרגלים
וקודם שנבוא לכוונת המאמר אקדים הקדמה אחת והיא
כי יש לנו הקדמה ידועה ומפורסמת כי מעלת הצדקה היא
גדולה וכן אמר שלמה ע"ה לא יועיל הון ביום עברה וצדקה
תציל ממות ולא עוד אלא שבשביל הצדקה יתברכו נכסיו וכן
אמר שלמה יש מפזר ונוסף עוד וכן איתא במדרש מעשה
באדם אחד שהיו לו שני בנים האחד עשה צדקה כל ימיו והאחד
לא עשה צדקה כלל אותו האיש שעשה צדקה מכר ביתו וכל
אשר לו ועשה מהם צדקה יום א ויום דהושענא רבה נתנה לו
אשתו עשרה פרוטות ואמרה לו צא לשוק וקנה באילו העשרה
פרוטות שום דבר לבניך כיון שיצא לשוק פגעו בו גבאי צדקה
אמרו הא מריה דמצותא ואמרו לו תן לנו חלק בזאת המצוה
כי הן הולכין לקנות בגדים ליתומים לקח אותם העשרה פרוטות
ונתן להם ונתבייש לחזור לביתו הלך לו לבית הכנסת
וראה לשם אותות האתרוגים שמניחין שם התינוקות ומלא שק
א' והלך ונכנס בספינה אחת עד שהגיע למדינת המלך כיון שהגיע
שם אירע מעשה והמלך חש במעיו אמרו לו הרופאים אין לך
רפואה כי אם שתאכל מאותם האתרוגים שנעשו בהם מצוה הלכו
ולא מצאו כיון שבא זה האיש לחוף הים אמרו לו מה הבאת עמך
אמר להם אני איש עני ואין לי סחורה בקשו ומצאו בקשו מאותם
האתרוגים אמרו לו מה לנו האתרוגים אלא מאותם שמתפללים

ר"ל מכאן שהצדקה [illegible] עו תובה

היהודים ביום השענה רבא לקחו השק והוליכוהו אצל המלך אבל
המלך מאותם האחרונים ונרפא אמר המלך מלאו לו ה׳ שק
דינרים מלאו לו השק דערין אמר לו המלך שאל עוד [illegible]
אמר לו אני רוצה שיחזירוני לביתי ויכריזו שיצאו כל העם
במדינה לקראתי הוליכוהו לביתו וכשהגיעו אל שער העיר
יצא הכרוז לפניו והכריז שכל אנשי המדינה יצאו לקראתו ויצאו ויצא
אחיו ובניו לקראתו ועמדו על שפת הנהר ובא שטף מים ושטפם
לאחיו ולבניו ונכנס למדינה כשר גדול שהביאו משם ויורש
כל ממון אחיו לקיים מה ש׳ כי פועל אדם ישלם לו באופן כי
מעלת הצדקה גדולה וכן אמר התנא ר׳ אלעזר בן יהודה איש
ברתותא אומר תן לו ובמילת לו ר״ל שהצדקה יותר מעולה
היא כשהיא בסתר וכן אמר שלמה המלך מתן בסתר יכפה
אף וכן איתא בגמרא מר עוקבא ה״ל ההוא עני בשכונתיה
שהיה רגיל בכל יום להניח בפתחו דרך נקב אחד ארבעה
זוזים יום אחד אמר העני אני רוצה לראות מי שעשה לי כל טובה
אותו היום שרצה לראות העני מי נותנם לו איחר מר עוקבא
בבית המדרש ובאה אשתו עמו לילך עם מר עוקבא לבית העני
לתת לו הארבעה זוזים כיון שראהו העני יצא אחריהם
לראות מי הוא זה שהיה עושה לו כל טובה רץ מר עוקבא
ואשתו ונכנסו לתוך תנור אחד התחילו רגליו לישרף אמרה
לו אשתו קח כרעך והניחם על כרעי באופן שמעלת הצדקה
בסתר היא גדולה ולזה אמר התנא תן לו ר״ל בינך לבינו
כן אמרה תורתינו הקדושה נתן תתן לו ר״ל בינך לבינו
לפי שאין אתה נותן לו שום דבר משלך לא משלו וזהו תן לו
משלו וזה יובן עם מה שאמרו רבותינו ז״ל על פסוק ישב עולם
לפני אלהים חסד ואמת מן ינצרוהו אמר דוד לפני הקב״ה רבש״ע
ראוי היה שכל העולם יהיו שוים של כל א׳ עשירן יהיה לו
אף פרחים ולא לאחד עשרה אלפים ולא חמשה אלפים ואחרים
אביונים שלא ישבעו לחם אמר לו הקב״ה אם כולם עשירים
חסד ואמת מן ינצרוהו מי יעשה צדקה ואין העולם מתקיים
אלא בזכות הצדקה וגמילות חסדים מה עושה הקב״ה דרך משל
לוקח נכסי עשרה עניים שהם עשרה אלפים פרחים ונותנם
לעשיר אחד ועושה אותו אפטרופוס כדי שישתדל ויחמול
לעניים באופן כי אין העשיר נותן לעני מנכסיו כלל אלא מנכסי

העני שהם בידו של העשיר שהוא אפוטרופוס של העני ולזה אמר
תן לו כי אין אתה נותן מנכסיך כלל לא אלא משלו משל העני ואם
לא תרצה ליתן רע לך כי הקב"ה יביאך לידי מדה זאת וכן אותה
במדרש אמר ר' חייא לבני כשיבא העני לפתחך ליטול צדקה
הקדימו לו בצדקה כדי שיעשו לבניכם כך אמרה לו אשתו ולמה
אתה מקלל לבניך אמר לה מקרא אני דורש כי בגלל הדבר
הזה גלגל הוא שחוזר בעולם או האדם או בנו או בן בנו
יבוא לתורה זו לכן הקדימו לעני בעת כדי שיעשו לבניכם כן
ולזה אמר התנא תן לו לעני כי אין אתה נותן לו מממונך
כלום אלא משלו משל העני ואם אני מזהירך שלא הוא בשביל
שהברכות שאתה ואם אתה לא תבוא לידי עני או שלך ואין
שלו שלך כמו או כמו שמצינו בתורתנו הקדושה וחכמי אבותינו
ז"ל או אתו נ"כ ושלך רוצה לומר או שלך או אתה או זרע עב
תבואו לצורך שלו וזהו שאתה ושלך שלו וא"ת בהיות שאתה
אומר כי אלו המעות אינן של האדם הנותן אלא הם של העני
א"כ לא היה לו לומר כן כי מלת תן מורה לשון מתנה ומתנה
לא יצדק כי אם על מעות שאדם נותן לחבירו במתנה גמורה
ואם המעות הם של העני לא היה לו לומר תן אלא החזר לו
משלו לזה אמר י' תתחה שלזה כי התנא לשנא דקרא נקט וכן
בדוד הוא אומר כי ממך הכל ומידך נתנו לך והיה לו לומר נ"כ
החזרנו לך כי הכל מהקב"ה ואומר נתנו לך נ"כ התנא אמר
תן באופן כי מעלת הצדקה היא גדולה ואע"פ שכבר הכרחתי
למעלתכם פעמים אחרות עם כל זה בטחתי בנדבותכם כי אתם
גומלי חסדים בני גומלי חסדים רחמנים בני רחמנים
ואין לי על מי להשען כי אם על אבי שבשמים ועל
מעלתכם וכן אמרו כי לעתיד לבא ציון אינה נגאלת
אלא בצדקה שנאמר ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה
וכן אנו מחלים לאל יתברך כי הוא ברחמיו ימהר יחישה
לגאלינו ויבא משיח צדקנו במהרה בימינו אמן אכי"ר ברוך
ה' לעולם אמן ואמן ק' יתם תם רח

קדו"ש

הקדוש והקריב אליו אשר יבחר בו יקריב אליו
וידע ה' את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו ואת אשר יבחר בו יקריב אליו

במדרש אמר דוד ג' סימנים יש באומה זאת רחמנים ביישנים
וגומלי חסדים רחמנים דכתי' ונתן לך רחמים והרבך
ביישנים דכתי' ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו
גומלי חסדים דכתיב למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו
אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט וגו' מורי ורבותי
קודם כל דברי אקח רשות מהאל יתברך ויתעלה שמו סבת
הסבות ועלת העלות אוחילה לו אחלה פניו אשאלה ממנו מענה לשון
והוא ברחמיו יעזור להוציא דבורי מן הכח אל הפועל ואח"כ אקדים
המחילה והטהורה תורת ה' תמימה משיבת נפשי עדות ה'
נאמנה מחכימת פתי כמוני היום ואח"כ מהקיבוץ הנבחר קדוש
ונורא ובפרטות מחכמים שלמים וכן רבים כי כל העדה כולם
קדושים ובתוכם ה' איש ואיש כפי מעלתו וכפי מדרגתו כל אחד
ואחד אשרנו עטרות לראשו ובפרט מפרנסי מנהיגי קהל קדוש
אשר עבודת הקדש עליהם ובפרט מהחכם השלם אור ישרון
פטיש החזק עמוד הימיני אשר הבית הזה נכון עליו נר"ו עלי ראשי
בהיות כי יש לנו הקדמה ידועה ומפורסמת כי כל המדבר
בפני עדה קדושה ומיוחדת בזאת צריך שיהיה שלם
בכל מיני שלימיות לפחות צריך שימצאו בו שני ענינים גדולים
ראשונה להיות מלא תורה כרמון שנית שימצא בו יראת ה' כמו
שאמר דוד המע"ה ראשית חכמה יראת ה' וכן אמר שלמה שקר
החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל פשט הפסוק כמקומו
מדבר באדם כי האדם שימצא בו שלימות החן אין להחזיק
לו טובה ואינו יתרון כלל בשביל שהחן הוא מאתו יתברך כמו
שאמר דוד המע"ה חן וכבוד יתן ה' וכן היופי אם אדם יפה תואר
ויפה מראה אינו יתרון כלל למה כי לא לקח אותו היופי בידיו ובכחו
אלא הוא מכין ומזמן יפים ואם הוא נ"כ יפה אבל היות האדם ירא
שמים זה ודאי ראוי להחזיק לו טובה כי הכל בידי שמים חוץ מיראת
שמים וזה כיון שאמר המע"ה היות האדם בעל חן שקר החן לזה כי חן
וכבוד יתן ה' והיות האדם יפה תואר ויפה מראה הבל היופי אבל

היות האדם ירא שמים היא תתהלל ולזה סמך הפסוק האחר
ואמר תנו לה מפרי ידיה שהוא היות האדם ירא שמים כי זה
הוא פרי ידיו של אדם וכן אמרו בני קרח יפיפית מבני אדם הוצק
חן בשפתותיך על כן ברכך אלהים לעולם חגור חרבך על ירך ג
בור הודך והדרך הכוונה כי היות האדם יפה תואר אינו יתרון
כלל כי אם יפיפית מבני אדם ר"ל זכה לך מאד מבני אדם
שאבינו ואמנו היו יפים עד מאד ולזה היה זה יפה וכן
הוצק חן בשפתותיך כלומר שנמצא בך חן הוא כי ברכך אלהים
לעולם כמו שאמרו חן וכבוד יתן ה' אבל חגור חרבך על ירך גבור
איזהו גבור הכובש את יצרו זהו הודך והדריך ולזה כיון שלמה
שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל או יאמר
באופן אחר והוא כי שלש מצות נצטוו הנשים ואלו הן נדה חלה
הדלקת הנר וכן ימצאו מעלתכם כי ראשי תיבות החן הוא
להפך נדה חלה הדלקה אומר עתה שקר החן ר"ל כשהאשה
משקרת באלו הג' מצוות והם החן ר"ל נדה חלה הדלקת הנר
אפי' שתהיה תכלית היופי הכל וזהו והבל היופי לאה כי אשה יראת
ה' היא תתהלל כי עיקר היופי של האשה הוא להמצא בה יראת
ה' באופן כי יראת ה' הוא דבר גדול עד מאד וכן אמרו רבותינו
ז"ל כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין אבל בהיותי חסר
מאלו הב' דברים אם לראשונה שהוא להיות מלא תורה כראוי כי בער
אנכי מאיש ולא בינת אדם לי וכן אמר דוד המע"ה לעשות רצונך אלהי
חפצתי ותורתך בתוך מעי בשרתי צדק בקהל רב פשט הפסוק במקומו
נוכל לומר שהמע"ה בענין היסורין כי מעלת היסורין היא גדולה
עד מאד וכן אמר שלמה כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכן אמר דוד
המע"ה אשרי הגבר אשר תיסרנו יה אבל שיהיו יסורין שלא יהא
בהם בטול תורה וזהו ומתורתך תלמדנו וכן אמר דוד המע"ה
לעשות רצונך אלהי עם היסורין הבאים מכח מדת הדין חפצתי
ואינו באופן מדת הדין חפצתי אבל באיזה אופן שיהיה ה'
תורתך בתוך מעי שאוכל לעסוק בתורה לקוח לעיניו חסר
כאמרו לעשות רצונך אלהי שהוא להיות ירא שמים חפצתי
נ"ל להיות מלא תורה כראוי וזהו ותורתך בתוך מעי אם כשהיו לי
צדק בקהל רב אוכל לדבר לפני עדה קדושה ומקומי זה אבל
בהיותי חסר אלו ודאי שדבורי יהיה לו כדבורי [illegible] שאמר
ההוא עה' כל ימי גדלתי בין החכמים ולא מצאתי לגוף טוב

שלא יהיה בהם בטול תורה וזהו ותורה בתוך מעי כ"ה [illegible]

ניקה אבל אומר שהתנא ע"ה ולקיים לי והוא בהקשותי קושיא
אחר כדברי התנא ע"ה כילמה אמר ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה
ואחר ולא מצאתי טוב משתיקה למה אמר ולא לא מצאתי
לגוף לא זה יובן עם מאמר אחר שמביא בגמרא חולין פרק
כסוי הדם אמר ר' יצחק מאי דכתיב האמנם אלם צדק תדברון
מה אומנתו של אדם בעולם הזה ישים עצמו כאלם יכול אף
לדברי תורה כן תלמוד לומר צדק תדברון והוא כי בעל
המאמר פירש כי היה לו לדוד המע"ה לומר אמנם
אלם ברה תדברון למה אמר האמנם בה"א אלא הכונה
האומנות של האדם בעולם הזה לם אל יעשה עצמו אלם
יכול אף לד"ת כן שישים עצמו אלם ת"ל צדק תדברון בעבור
צדק שהיא התורה תדברון וזה כמו התנא ולא מצאתי לגוף
טוב משתיקה ר"ל בעניני [illegible] טוב [illegible]שתיקה אבל בעניני
שלימות הנפש ר"ל בדברי [illegible] יותר טוב הדבור מהשתיקה.
ולכן במה אקדם פניו יתברך כי אם בדברי תורה וזה זכרתי כנושא שלהקדוש
והקריב אליו ר"ל מי שהוא קדוש ויראת שמים ומלא תורה כרצון והקריב
אליו יקריב והדרוש חזרתי ואמרתי אשר יבחר בו יקריב אליו והוא
כי אשר יבחר בו עתה הקדוש ברוך הוא אחר כן קרבן שיקריב
דברי תורה במקום קרבן בענין הפרשה יש להקשות ראשונה מה נב
ראה קרח לחלוק על משה לא ראה מעיד הר סיני והדרוש
משה רבינו היותו דובר עם הקב"ה פנים בפנים וכל ישראל אמרו
לו דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלהים פן נמות [illegible]
עלה בדעתו לחלוק עם משה ועוד כי לא ראו מיתת בני אהרן
על שהקריבו אש זרה אשר לא צוה אותם לא זכותם ולא זכות
הוריהם ולא זכות אבותם מ"מ כי לא עלה בדעתם שעשות פועל
כ"כ מגונה להקריב אש לפני ה' ועוד איך לא עשה משה
כמנהגו הטוב והתפלל עליהם כמו שמצינו שעשה בענין העגל
ובענין המרגלים ולא די שלא התפלל עליהם לא אדרבה נתאכזר
כנגדם ואמר אם בריאה יברא ה' אבל הענין והלא שזה הסכל
של קרח שנבא ולא ידע מה נבא ראה שלשלת גדולה שעתיד
לצאת ממנו שמואל [illegible] ושמואל ששקול
כנגד משה ואהרן [illegible] ואהרן בכוהניו ושמואל בקוראי
שמו והעני נבא ולא ידע מה נבא שלא [illegible] לא מבנין
אמר אפשר [illegible] התעלה יצאה ממנו ואדום מה עשה
הכהן

התחיל לאסוף מאתים וחמשים איש בנשיאים נ״ר ועליהם
אמר איוב נר רשעים ידעך והתחיל לחלוק על משה ואהרן //
ומה שלקחו המחתות והקריבו האש ולא ראו מיתת בני אהרן
הוא שמיתת בני אהרן לא נתפרסמה מיתתם כי יש אומרים שקבלו
מיתתם כי שתויי יין נכנסו כי מצינו שסמך למיתת בני אהרן
ואמר יין ושכר אל תשת ויש אומרים על עון העגל באופן כי לא
נתברר להם הדבר בפירוש שמיתת בני אהרן היתה על שהקריבו
אש זרה ודאי כי לא היו לוקחים המחתות אלא חשבו שהיה על
עון העגל או על כי שתויי יין נכנסו ולזה לקחו המחתות //
ומה שלא התפלל משה עליהם הוא כי אמר משה אולי יבואו
אחרים לאחר זמן לעשות כמו שעשו אלו לחלוק על ה׳ ועל
משיחו ולכן לא התפלל עליהם אלא אדרבה נתאכזר כנגדם
ואמר אם בריאה פי הארץ לבלעם [illegible] הנה מה טוב ואם לאו
יברא כמו שאמר רש״י ז״ל וקשה [illegible] כי איך נוכל לומר אם
נבראת פי הארץ הנה משה מה טוב ואם לאו יברא כי אחד מ
מהדברים שנבראו מע״ש בין השמשות הא׳ מהם הי׳ פי הארץ
ועוד שאין כל חדש תחת השמש ואם אומר אם בריאה יברא
ונוכל לומר כי כוונת משה היתה פיהם אחת שנבראת פי הארץ
חדש תחת השמש לא הכוונה אם הפה הוא מאז הנה מה טוב
ואם לאו ר״ל שאותה הפה אין כאן מקומה יברא יעשה הקב״ה
נס ופלא שיגיע אותו הפה לכאן כדי שכל העם ישמעו ויראו
אי נמי נוכל לומר ומה שלא התפלל עליהם הוא כי אם היה
רואה משה שנתחרטו אלו האנשים מן הדרך הטובה בלבם ודאי
שהיה משה מתפלל עליהם כי משה היה רועה נאמן אבל ראה שלא
נתחרטו כלל [illegible] שעמדו במרדם וברשעם והיו מתלוננין על משה
ועל אהרן כדאיתא במדרש על אותה לאה שהיה לה צאן [illegible]
שהתלוננו עליהם וכשראה משה שלא נתחרטו כלל [illegible]
היו מתלוננין ומתאיקים [illegible]
וקודם שנבוא ל[illegible] ולזה לא התפלל עליהם
[illegible] המאמר נקדים הקדמה
כי ידוע הוא [illegible] אחת והו
שלמה הע״ה כי מעלת הצדקה היא גדולה [illegible] אחד וכן אמר
היא פשוטה [illegible] באורח צדקה חיים ודרך נתיבה אל מות הקושיא
נתיבה אל מות כי [illegible] כאורח צדקה חיים למה חזר לומר ודרך
ואמר ודרך נתיבה אל מות [illegible] חיים ודאי שלא ימות ולמה חז
בפסוק למעלה אורח ולמטה [illegible] לא הכוונה עם קושיא אחרת
[illegible] אחרונה לא הכוונה כי כן

[illegible] מינים הראשון הוא שמפזר ונותן ביותר ויש מין אחר שנותן
[illegible] שאמרו חכמים ע״ה המבזבז אל יבזבז יותר מחומש וידוע הוא
[illegible] יש שני מיני דרכים הא׳ נקרא אורח הוא דרך רחב הרבה
והאחר נקרא נתיב והנתיב הוא דרך קטן כמו שאמר הכתוב
בנתיב לא ידעו עיט ולא שזפתו עין איה וזה אמר שזה כשהצדקה
אינה נתונה כמו האורח ר״ל שמפזר ונותן ביותר אז נותנים לו
חיים כמו שמצינו במעשה הצדיק שנתן לו על ימי חייו חמש
עשרה שנה אבל כשהצדקה היא כמו הנתיב שהוא מקום קטן
כלומר שאינו נותן אלא החומש אז אל מות אם נגזרה לו שום
גזרה של מות [illegible] אותה הגזרה באופן כי מעלת הצדקה
היא [illegible] המאמר שהתחלתי שלשה סימנים יש באומה
זאת רחמנים ביישנים גומלי חסדים ואנו יודעים שהם שלשה
ולמה אמר אחד [illegible] שאינו מביא ראיה מהפסוקים כלל ועיקר
אם לרחמנים דכתיב ונתן לך רחמים אינו אומר לשם שהם
רחמנים [illegible] שהקב״ה יתן לך רחמים כמנהגו הטוב שמרחם
על הארץ אבל שישראל הם רחמנים אינו מביא ראיה מהפסוק
כלל וגם לשני שאומר שהם ביישנים אינו מביא ראיה כלל
כי הפסוק אינו אומר לא ובעבור תהיה יראתו על פניכם
שיש בפניהם של ישראל יראה אבל בושה מנא קא לן לבעל
המאמר וגם השלישי שהוא אומר שהם גומלי חסדים מנא
לן כי הפסוק אינו אומר לא שהוא יצוה את בניו שיעשו צדקה
אבל אינו יודע אם יעשו או לא באופן כי אינו מביא ראיה
כלל [illegible] שאינו רחמנים אינו גומלי חסדים ולמה כפל ואמר
רחמנים גומלי חסדים [illegible] שהיה לו לומר גומלי חסדים אחר
שהזכיר רחמנים ולמה הפסוק בכי שנים כי רחמנים לגומלי חסדים
[illegible] הענין הוא שעל האומות קפיץ ראיה אבל הפסוקים כקבלה
קבלתינו [illegible] אומר שהם רחמנים [illegible] הוא שאם שהוא בעל
הראשון שהרי [illegible] כה׳ רחמן והוא יתן לך
המאמר לא היתה לא להודיענו [illegible]
רחמים היה לו לומר ונתן לך רחמים [illegible] ורחמך למה
[illegible] שני פעמים ונתן לך רחמים ורחמך [illegible]
רצה לומר שהקב״ה רוצה שיהיה האדם שלם בכל מדותיו
[illegible] מה הוא רחום אף אתה רחום ועתה אומר הפסוק ונתן
לך רחמים כלומר שני נותן לך המדה שלו שבזו [illegible]
אף אתם תהיו רחמנים ואם תהיו [illegible] ונתן לך
שהוא ורחמך ואם לאו לא אתן לך רחמים כי ענין

הנה

[illegible] הדיוקא [illegible] חזרה [illegible] בעוכר [illegible] יש להקשות למה לי ואמר ויש באומה רחמנים ביישנים חסדים וגו׳

32

הצדקה העולם הזה והוא כיון המשפך כשהוא
חלמטה [illegible] ורקן עליו למעלה אבל אם כנכנס בכתב ה[illegible]
שום דבר ואינו יוציא מלמטה מה שאומרים לא תזרוק [illegible]
לך [illegible] הוא כעל הגוף והוא הנותן לאדם כמו שאמר
דוד [illegible] כי ממך הכל ומידך נתנו לך ואם אתה מפזר צדקה
[illegible] עני [illegible] ומוסיף לך ממון על ממונך ואם לאו
[illegible] יתן לך כמו המשפך [illegible] שלמה [illegible] מפזר ונוסף
עוד וגם לחולקת השנה שהיא [illegible] כמו ראוי
עגם שאחר הוא שהוא לשון [illegible] אבל [illegible]
[illegible] אבל בפנים [illegible]
העני [illegible] הוא [illegible] גדולה [illegible]
חרופינו
אבל [illegible] טובות שהיה [illegible] צדקת העני
ש [illegible] עלו [illegible] ובעבור תהיה
[illegible] על פשכם [illegible] וגם [illegible] שהם [illegible] חסדים
[illegible] ברורה [illegible] הפסוק [illegible] הפסוק
[illegible] להודיעך שאם [illegible] כל [illegible]
אם יעשו ואם לאו [illegible] אשר [illegible] כמו
ואת כיתו אחריו [illegible] ושמרו [illegible]
לא ודאי הכונה [illegible] שבורכי ושמרו שהם זרע
קדוש [illegible] שאמר [illegible] חסדים הכל
[illegible] לקרן [illegible] החסדים [illegible]
עושה [illegible] כשהוא [illegible] כר שהוא קבליה
[illegible] רחמן [illegible] אבל [illegible] חסדים עושר
פועל שנות צדקה והאחר הוא שרחמנים הם בגולו [illegible]
חסדים [illegible] וזאת שאמרו [illegible] הפסוק [illegible]
[illegible] לך דבר גדול [illegible] נותנים [illegible]
אותה [illegible] והוא דבר גדול כמו שאמר שלמה [illegible]
[illegible] ולזה נסמך [illegible] חסדים [illegible]
[illegible] כשהוא [illegible] גדולה ושכרו גדול וכן [illegible]
[illegible] כנגד [illegible] חסדים כמו שאמר
[illegible] ושרשי [illegible] לעולם [illegible] לי [illegible]
[illegible] וברחמי [illegible] שהוא ברחמיו
[illegible]
[illegible] לעולם אמן ואמן [illegible]